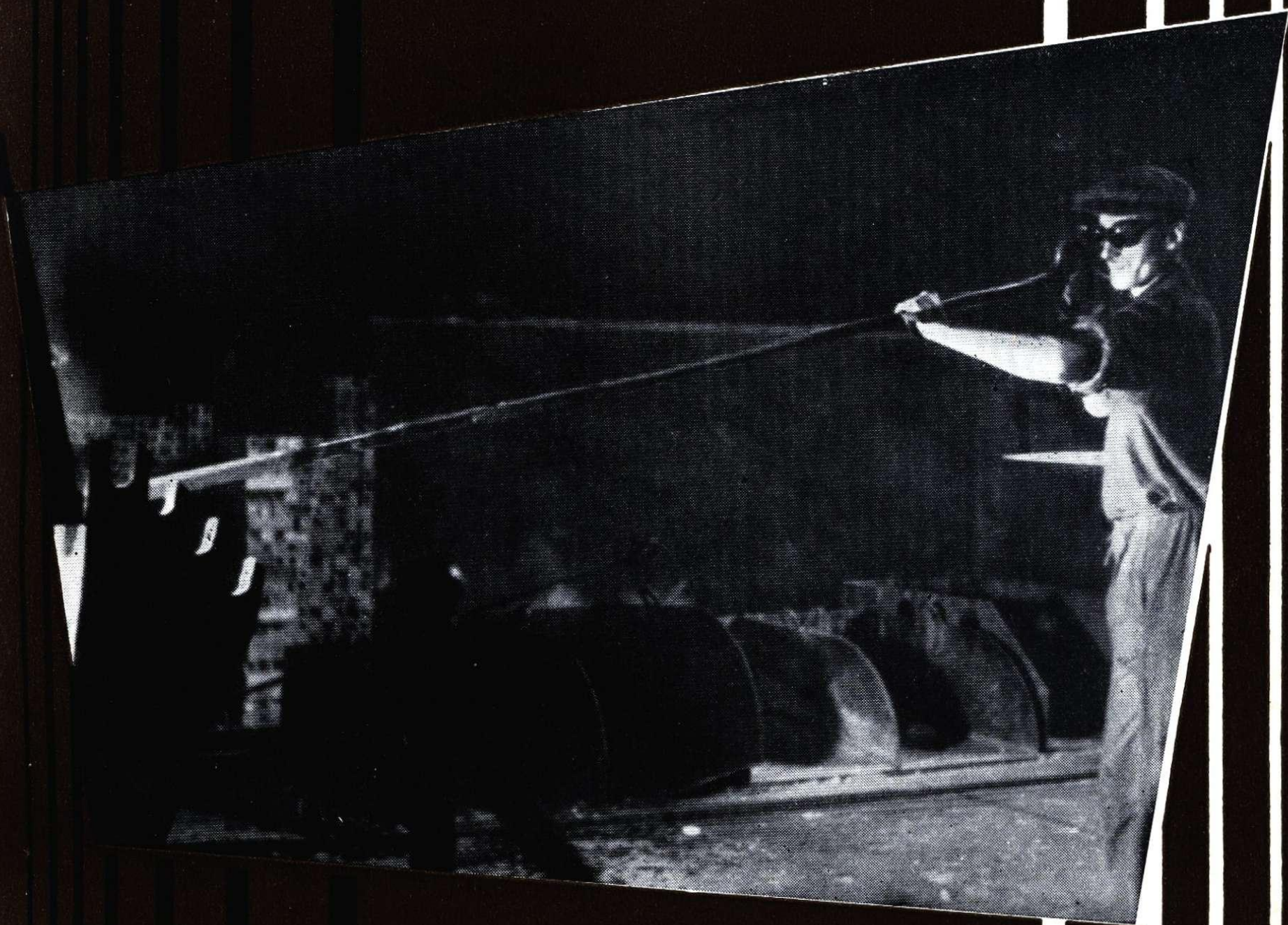
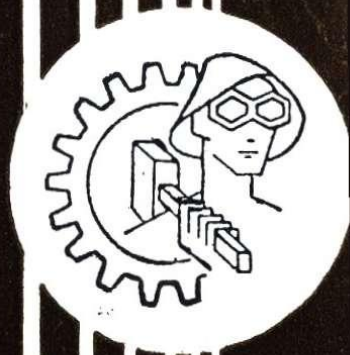

ŽELEZAR

GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA
ZELEZARNE JESENICE LETO 7

JULIJ 1958

ŠT. 7

VSEBINA 7. ŠTEVILKE

Na Jesenicah zopet praznujemo

Janez Ramuš, obratovodja žične valjarne

Polletni obračun sindikalnega dela v Železarni

Važnejša načela pri novi delitvi dohodka

Polletni plan izpolnjen s 109 %

Kakšni so pogoji za pridobivanje kvalifikacije?

Skrb za zdravje poklicno bolnih sodelavcev

IBM najmlajši oddelek v Železarni

Sklepi 4. rednega zasedanja DS

Mojstrska šola na Jesenicah dala prvih 48 absolventov

Beseda mladih železarjev

Veliki pohod Prešernove brigade

Krajevni praznik v vaseh pod Stolom

Sutjeska — simbol jugoslovanskih narodov

Roparji

Nekaj, kar vas bo zanimalo

Pepe Goflja ima besedo

Kultura in prosveta

Šport

Diplomirali so

Vesti

Na Jesenicah zopet praznujemo

1. avgusta praznujemo prebivalci Jesenic svoj krajevni praznik. To je spominski dan, ko so leta 1941 naši železarji doživeli in izbojevali prvo borbo z nemškimi osvajalci. Na Obranci je bil takrat plačan prvič krvni davek. Kri dveh borcev za lepši čas, Korena in Arzenška, je omočila zemljo, ki je tako oplemenitena rodila sadove, kot so jih dolga desetletja zatiranja nosili v svojih srcih in mislih martinariji in valjavci z Jesenic.

Tem prvim žrtvam in prvi borbi so sledile v štirih letih okupacije še neštete žrtve in neštete borbe ter zmage.

Čudovite pa so bile spremembe v zakoreninjeni miselnosti naših ljudi. Znana ponižnost, v kateri so vzgajali narod, je pričela izpuhtevati; večji ko je bil teror fašistov, večja je bila samozavest ljudstva. Iz zgleda prvih žrtev smo povzeli nauk, da si moramo krogiti usodo tudi sami. Upognjeni hrbet se je vzravnal in smeli pogled zatiranega je dal slutiti gospodarja, ki si hoče sam krogiti usodo.

Vsi ti preobrti so bili dobro premišljeni, vse je bilo pripravljeno in tisti, ki so to zasnovali, niso ničesar izpustili.

Le skromno bi ocenili danes vse pridobitve, ki izhajajo iz naših žrtev in zmag. Napredek, ki so ga dosegli z osvoboditvijo vsi narodi Jugoslavije, je velik, le da mi včasih, ki smo zaverovani vsak v svoje delo, tega ne precenimo bolje. Več vidi tisti, ki pride od drugod in kritično premotri naše napore in uspehe.

Ne kaže naštevati tudi vseh napak, ki so spremljale in še spremljajo naše delo, na njih se — včasih morda predolgo — učimo.

Letošnje praznovanje pa nosi pečat velikih sprememb tudi v življenju in delu naše občine. Kolektiv Železarne je napravil smelo velik korak v smeri izgraditve mesta in občine. S tem, da je iz svojih zasluženih sredstev volil večjo vsoto za standard, je bilo poživljeno delo na gradnjah, zlasti za stanovanja, šole in trgovine.

Morda smo včasih v svojih kritičnih pripombah do državnih uprav malo krivični, v preteklem času je to vsekakor bilo, kar pa je bilo bolj škodljivo, kot pa koristno. Razveseljivo je, da vedno več ljudi razumeva, da je državni organ, kot je to občina, le izvajalec volje, ki usmerja svoje delo tako, kot ga preko zakonodajalca zahteva ljudstvo po svojih političnih vodstvih in predstavništvih. Razveseljivo je tudi, da so se sindikati pričeli intenzivno ukvarjati s problemi ureditve uslužnostnih dejavnosti v občini. Zato trdno verujemo, da bomo odslej hitreje in bolje reševali tudi te težave. Čim več dela, ki ga sedaj še opravljajo ljudje iz upravnega aparata, bo prevzela družba, tem bolje in hitreje se bo urejalo naše življenje v vseh ozirih. Kolikor večja bo kontrola družbe, toliko manj bo napak v našem delu.

Pred seboj imamo jasno načrtano pot, dosti jasnejšo, kot so jo imeli pred seboj naši prvoborci, imamo priložnost, da uresničimo vse to, za kar so oni dali življenja.

Krepka volja in zavest, da ustvarjamo le zase, nam je porok, da so pred nami dnevi, za kakršne je dalo svoja življenja toliko naših bratov in sestra.

V trajen spomin na prvo zgodovinsko borbo
so na Obranci postavili lep spomenik

Foto: Tone Torkar

Jeseničani

ISKRENO VAM ČESTITAMO OB LETOŠNJEM
OBČINSKEM PRAZNIKU, PRAV POSEBNO
PA ŠE BORCEM IN AKTIVISTOM, KI SO
V LETIH NAŠE LJUDSKE REVOLUCIJE PRISPE-
VALI DRAGOCEN DELEŽ K OSVOBODITVI
DOMOVINE

ŽELEZARJI

V ponedeljek, dne 14. 7. 1958, je v jeseniški bolnišnici po dolgi in težki bolezni umrl obratovodja žične valjarne, tov. Janez Ramuš. Jeseniški železarji skoraj niso mogli verjeti žalostni novici, ki se je z bliskovito naglico razširila po obratih železarne. Prav posebno velja to za sodelavce iz žične valjarne, ki jih je vodil zelo uspešno več kakor 10 let.

Tov. Janez Ramuš se je rodil dne 7. 4. 1912 na Jesenicah, njegov oče pa je bil železničar. Osnovno in meščansko šolo je obiskoval na Jesenicah, medtem ko je iskal nadaljnjega znanja na Srednji teh-

nični šoli (Elektrooddelek) v Ljubljani. Kljub primerni strokovni izobrazbi pa mu v bivši Jugoslaviji po končanem študiju ni uspelo dobiti zaposlitve. Velika volja do dela in želja, da si pridobi še več znanja, sta ga napotila v razne kraje naše domovine, kjer je delal v raznih večjih in manjših delavnicah vse do svojega prvega vstopa v tovarno na Jesenicah leta 1934. Njegovo prvo delo v naši tovarni je bilo v obratu Javornik II — valjarna tanke pločevine. Kmalu je bil imenovan za tehničnega uslužbenca v oddelku za prevzem materiala v profilnih valjarnah. To svoje delo je opravljal zelo vestno in natančno, kmalu nato pa je postal asistent pri obratovodstvu v istem obratu.

V letu 1941, ko so zasedli naše kraje nemški okupatorji, ni bilo prizanešeno tudi pokojnemu Janezu Ramušu. Prve mesece okupacije je preživel v zaporih na Jesenicah in v zloglasni kaznilnici v Begunjah. Po svojem povratku iz zaporov nazaj na Jesenice je spet nadaljeval z delom v tovarni, po svojih močeh pa je pomagal tudi narodnoosvobodilnemu gibanju vse do osvoboditve.

Takoj po osvoboditvi je postal obratovodja profilnih valjarn, obrat Javk. I, in bil sodelavec obratovodstva vse do leta 1947, ko je bil po službeni potrebi premeščen na Jesenice v žično valjarno. Pod njegovim vodstvom so člani obratnega kolektiva žične valjarne iz leta v leto dosegali boljše delovne uspehe. Pokojni obratovodja Ramuš ima veliko zaslug, da se je v žični valjarni povečala proizvodnja in izboljšala kvaliteta. Na vodilnem mestu v obratu žične valjarne je bil vse do nedavnega, ko ga je bolezen priklenila na bolniško posteljo. Njegovi delovni tovariši v žični valjarni ga bodo ohranili v trajnem spominu, saj je bil zelo priljubljen, znal pa je tudi pravilno vskladiti reševanje nalog v odnosu med potrebami in zahtevami.

Z njegovo prerano smrtjo smo jeseniški železarji izgubili požrtvovalnega in zelo sposobnega tehničnega uslužbenca. Prav posebno bodo svojega obratovodjo pogrešali njegovi delovni tovariši v žični valjarni. Pri svojem bodočem delu ne bodo pozabili strokovnih nasvetov, s katerimi pokojni Ramuš ni varčeval. Njegovim dolgoletnim sodelavcem bo ostal svetel vzor pri delu, v lepem spominu pa ga bodo ohranili vsi tisti, ki so ga poznali, cenili njegovo sposobnost ter ga spoštovali.

Slava njegovemu spominu!

Posnetek z letošnje
polletne konference
sindikalne podružnice

Foto: Torkar

POLLETNI OBRAČUN SINDIKALNEGA DELA V ŽELEZARNI

V torek, dne 8. julija 1958, so se v veliki dvorani Delavskega doma pri Jelenju zbrali gostje in delegati k polletni skupščini sindikalne podružnice Železarne Jesenice. Med gosti so bili tudi: predsednik republiškega sindikata rudarskih in metalurških delavcev Slovenije, tov. Jože Plevnik, predsednik Okrajnega sindikalnega sveta, tov. Verbič, glavni direktor, ing. Hafner Matevž, tehnični direktor podjetja, ing. Konstantin Rebek, predsednik upravnega odbora, tov. Tone Dolenc ter zastopniki družbenih in političnih organizacij mesta Jesenice.

Namen konference je bil, da zastopniki sindikalnih odborov iz obratov naše Železarne skupno s člani tovarniškega odbora sindikalne podružnice pregledajo opravljeno delo v I. polletju letošnjega leta.

Na konferenci so prebrali 7 poročil o delu posameznih komisij, ki trenutno obstojajo pri tovarniškem odboru naše sindikalne podružnice. Najbolj obširno in tudi izčrpno je bilo poročilo, ki ga je podal predsednik naše sindikalne organizacije, tov. Franc Leben. V prvem delu svojega poročila je tov. predsednik opozoril na tisti del resolucije VII. Kongresa ZKJ, ki govori o nalogah sindikalnih organizacij. V tem delu resolucije VII. Kongresa je bilo namreč močno poudarjeno, da se morajo sindikati v večji meri lotevati problemov celotne komune. Sindikati morajo biti eden osnovnih nosilcev naporov za izboljšanje delovnih pogojev, kakor tudi za dvig kulturnega in splošnega standarda. Sindikati morajo čim tesneje sodelovati z večino proizvajalcev v občini in okraju, prav posebno še zaradi vsklajevanja materialnih delovnih pogojev in vsklajeva-

nja podjetij. VII. Kongres ZKJ je naročil sindikat, naj v bodoče še v večji meri dvigajo zavest delavskega razreda v njegovi družbeni politični vlogi in odgovornosti za gospodarsko in družbeno upravljanje, hkrati pa naj zaostrijo borbo proti vsem nesocialističnim pojavom in tendencam.

V poročilu so bili obravnavani zelo obširno številni problemi, tako v zvezi z gibanjem delovne sile v podjetju kakor tudi o nadurnem delu. Problem nadurnega dela je v zadnjih mesecih spet močno v ospredju Zakona o delovnih razmerjih. Ugotovljeno je, da se je število nadur močno znižalo in da smo se precej približali stanju nadur iz leta 1955.

V nadaljevanju poročila se omenja tudi politika norm v podjetju, kakor tudi izplačevanje premij. Pripravlja se nov premijski pravilnik, ki naj bi imel res upravičene premijske osnove.

Tov. Leben je zelo obširno govoril o razvoju delavskega samoupravljanja, prav posebno pa še o problematiki naših grupnih in obratnih delavskih svetov. Delavski svet je na svojem zadnjem zasedanju sprejel sklep, da se podaljša mandatna doba obratnim in grupnim delavskim svetom do 15. oktobra 1958. Pravčasno bo treba pripraviti poslovnik dela obratnim delavskim svetom in določiti naloge. Ob zaključku poročila se omenja še sodelovanje našega železarskega kolektiva s komuno. V tem delu poročila je rečeno, da je končno le prodrla zavest, da jeseniška komuna predstavlja za člane našega kolektiva pomemben faktor. Naša sindikalna podružnica je bila vedno in bo tudi v bodoče za čim tesnejše sodelovanje z občino in to na vseh področjih dela. Mnogi skupni problemi, pričenši pri stanovanj-

ski krizi pa vse do preskrbe prebivalstva, nas usmerjajo k skupnim akcijam. Organi delavskega upravljanja so v letošnjem letu namenili za stanovanjsko izgradnjo precejšnja denarna sredstva, to pa je hkrati tudi lep prispevek k medsebojnemu sodelovanju.

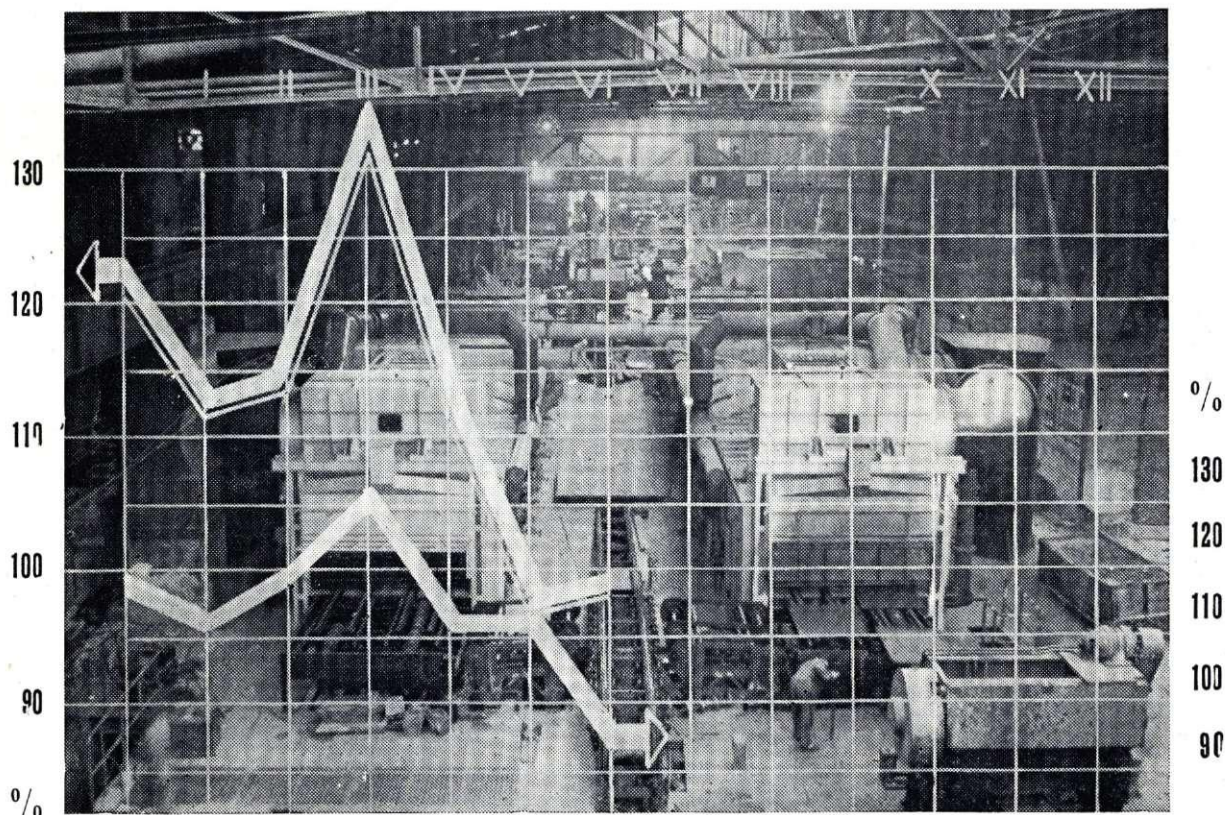
Poročilu predsednika sindikalne podružnice ter posameznih referentov je sledila zanimiva razprava. O problemih, ki nastajajo tako v podjetju kakor tudi na ostalih Jesenicah, je razpravljalo okoli 20 udeležencev skupščine. Skoraj vsi so načenjali problem, kako izboljšati življenjske pogoje našim delavcem. Veliko so govorili tudi o problematiki naših kantin, precej pikrih besed pa je bilo izrečenih tudi na račun stanja v naših samskih domovih ter v menzah. Udeleženci polletne sindikalne skupščine so toplo pozdravili besede predsednika Okrajnega sindikalnega sveta, tov. Verbiča. Tov. Verbič je med drugim dejal, da nam ne more biti vseeno, če se n. pr. letno izmenja ena petina zaposlenih delavcev v tovarni. Odhajanje delavcev iz podjetja v druge tovarne predstavlja resen problem za železarno, zato bi morali organi delavskega upravljanja skupno s sindikalno organizacijo napraviti vse, kar je v njihovi moči, da nepotrebno selitev delovne sile zaustavimo. Stanovanjska problematika na Jesenicah je izredno kritična. Delavski svet železarne je pravilno

ravnal, ko je odobril denarna sredstva za stanovanjsko izgradnjo, toda kljub temu bo enkrat le treba dokončno urediti in odstraniti z dnevnega reda zadevo z barakami, namesto njih pa postaviti urejena samska stanovanja.

Tov. Tone Dolenc je v svoji diskusiji načel problematiko grupnih in obratnih delavskih svetov. Pokazalo se je, kakor pravi predsednik upravnega odbora, tov. Dolenc, da so pred leti obratni delavski sveti delali bolj uspešno kot sedanji grupni delavski sveti, medtem ko se je delo centralnega delavskega sveta v železarni po letu 1953 precej izboljšalo. Po njegovem mnenju grupni delavski sveti nimajo bodočnosti, čeprav so bili dnevni redi njihovih zasedanj dobro sestavljeni, vendar se sprejeti sklepi niso dosledno izvajali. Grupni delavski sveti tudi nimajo odrejenih nalog, pa tudi povezava med delavskim svetom in upravnim odborom na eni strani ter GDS na drugi strani, ni bila najboljša. Tov. Dolenc je mnenja, da bi se kazalo v prihodnje odločiti za uvedbo obratnih delavskih svetov.

Ob zaključku skupščine je bil sprejet sklep, da tovarniški odbor sindikalne podružnice na podlagi poročil in razprave pripravi določene smernice, ki naj služijo kot napotilo za akcijo tako tovarniškemu odboru kakor tudi sindikalnim odborom po obratih ter organom delavskega upravljanja.

Skupna proizvodnja v % v juniju = 98 %

Blagovna proizvodnja v juniju = 92.7 %

VAŽNEJŠA NAČELA PRI NOVI DELITVI DOHODKA

PRED KRATKIM JE BILO NA JESENICAH ŠIRŠE POSVETOVANJE ČLANOV ZKJ. NA TEM POSVETOVANJU JE GOVORIL TUDI POMČNIK SEKRETARJA ZA DELO PRI IS LRS, TOV. DULAR. V SEDMI IN OSMI ŠTEVILKI BOMO OBJAVILI NEKAJ IZVLEČKOV IZ NJEGOVEGA GOVORA.

UREDNIŠTVO ŽELEZARJA

Celotni naš družbeni razvoj nenehno ustvarja in izpopolnjuje pogoje, da se čim bolj krepe socialistični družbeni odnošaji, ki omogočajo slehernemu delovnemu človeku razvijati, usposablјati in sproščati ustvarjalne sposobnosti ter jih uveljavljati na tistih področjih družbenega življenja, kjer dajejo človeku največje zadovoljstvo in družbi največjo korist. Razvoj in krepitev teh socialnih družbenih odnosov je smoter našega gospodarskega razvoja, ker so to resnično najbolj človeški odnosi in ker so zato tudi ekonomsko najbolj učinkoviti. V teh odnosih je namreč delovni človek subjekt celotnega gospodarskega in družbenega dogajanja, torej je v bistveno drugačnem družbenem položaju kot n. pr. v kapitalistični družbeni ureditvi, kjer je kljub proglaševanju človečanskih medosebnih odnosov vendarle samo objekt.

Na osnovi družbene lastnine proizvodnih sredstev, delavske samouprave v gospodarskih organizacijah ter družbene samouprave v komunah pa je delavec — proizvajalec in delovni človek spleh ne le pravno, tudi zavestno subjekt, kar pa se kaže prvenstveno v družbenem procesu proizvodnje.

Zaradi take narave socialističnih družbenih odnošajev ter zaradi nakazanega pomena za družbo kot celoto, za njen razvoj, napredek kakor tudi za posameznika, ni nadaljnja krepitev teh odnošajev le splošna politična parola, temveč povsem konkreten cilj, ki ga opredeljuje med drugim tudi družbeni plan gospodarskega razvoja Jugoslavije od 1957 do 1961. Razvoj gospodarstva, izpopolnjevanje gospodarskega sistema, ni samemu sebi namen, temveč služi razširitvi in okrepitevi socialističnih družbenih odnošajev kot konkretni planski nalogi našega gospodarskega razvoja. Pri tem je treba upoštevati medsebojno povezanost gospodarskega razvoja in krepitev socialističnih odnošajev.

Eden izmed temeljnih pogojev za to krepitev je namreč nenehna krepitev materialne osnove na podlagi družbene lastnine proizvodnih sredstev, ker je potrebna za sprostitve delovnih in ustvarjalnih sposobnosti delavca, delovnega človeka. Ta pa je mogoča v politični ureditvi, ki temelji na družbenem upravljanju s proizvodnimi sredstvi in družbenem razpolaganju s presežno vrednostjo. To pa omogočata v prvi vrsti delavsko samoupravljanje v gospodarskih organizacijah in komunalna samouprava v občini in okraju. Od tod je razumljivo, da naši družbeni plani realizirajo gospodarskih predvidevanj povezujejo z nadaljnjo krepitevijo omenjenih osnov naše družbene ureditve in da obratno, postavljajo pričakovane gospodarske rezultate, ki so glede na doseženo stopnjo objektivno možni, v neposredno odvisnost od tega, kako se bodo z razvijanjem omenjenih osnov v praksi realizirali socialistični družbeni odnošaji.

Naš razvoj torej nikakor ne more biti rezultat le avtomatičnega delovanja gospodarskega sistema in gospodarske zakonitosti, temveč je zanj potrebna zavest delovnega človeka, uveljavljanje, delovanje subjektivnih socialističnih sil v družbenem razvoju. Hkrati z nenehnim sproščanjem lastne iniciative proizvajalcev mora rasti tudi njihova socialistična zavest, kar objektivno omogočajo krepitev družbene lastnine proizvodnih sredstev, sistem družbenega upravljanja z njimi, družbeno razpolaganje s presežno vrednostjo in vloga subjektivnih socialističnih družbenih sil.

Ta načela se najbolj konkretno odražijo v sistemu delitve celotnega dohodka gospodarskih organizacij. Ta sistem je namreč celokupnost vseh tistih družbeno-ekonomskih instrumentov v gospodarskem sistemu, ki služijo gospodarskim organizacijam in pristojnim organom, da se z družbenimi

sredstvi in družbenimi skladi gospodari ter razpolaga tako, da se postopoma realizirajo ta načela. Kot rečeno, pa je vse to odvisno od dosežene stopnje materialnih osnov, od akumulacijske sposobnosti naše skupnosti, od razvoja posameznih gospodarskih področij, od stopnje razvoja posameznih gospodarskih področij, od stopnje razvoja proizvodnih sil in od realnih možnosti njihovega izkoriščanja.

Do leta 1952 pravzaprav delitev dohodka ni bila družbeno ekonomski problem v takem obsegu in na tak način kot je postala po tem letu. Do 1952 je država sama po svojih pristojnih državnih organih neposredno razdeljevala dohodek. Podjetja sama niso imela na to razdelitev pravzaprav nobenega neposrednega vpliva, kajti sistem državnega gospodarjenja je vseboval tudi pravico državnih organov, da odločajo o oblikovanju in razdeljevanju dohodka. Že zakon o planskem vodenju narodnega gospodarstva iz decembra 1951. leta pa je napovedal prehod v nov gospodarski sistem z novim načinom delitve celotnega dohodka gospodarskih organizacij. Z uredbo o temeljnih poslovanja gospodarskih podjetij iz marca 1952 pa se začelja obdobje, kjer glede na regulativno, plansko in nadzorno funkcijo država le v načelu predpisuje delitev celotnega dohodka in njegove instrumente ter sistem in njegovo izvajanje tudi nadzira. S to uredbo je bil uveden sistem delitve celotnega dohodka na podlagi ugotavljanja akumulacije in fondov. Z navodilom k tej uredbi (prav tako iz marca 1952) je bil podrobnejše obdelan in urejen celoten sistem razdeljevanja dohodka na omenjenih osnovah. K tej uredbi je v istem mesecu sledila uredba o delitvi sklada za plače in zaslužkih delavcev gospodarskih organizacij. V 1952 letu in deloma že v 1953. letu je temeljil sistem delitve dohodka na podlagi ugotavljanja sklada za plače, stopenj akumulacije in skladov. Že v 1953. letu pa se je ta sistem postopoma izpreminjal in dopolnjeval in z uredbo o celotnem dohodku gospodarske organizacije in o njegovi razdelitvi iz decembra 1953 odpravil ter nadomestil s sistemom delitve celotnega dohodka, ki je temeljil na ugotavljanju obračunskega plačnega sklada. Od tedaj naprej so vsako leto izhajale nove uredbe o delitvi celotnega dohodka (zadnja je iz aprila 1957. leta, ki je bila med letom dopolnjena), s katerimi se je ta sistem prilagajal vsakokratni gospodarski situaciji. V letu 1957 se je uvedel v bistvu dvojen sistem razdelitve celotnega dohodka, in sicer na podlagi ugotavljanja dobička (tako zvani »dobičkarji«) in na podlagi ugotavljanja dohodka (tako zvani »dohodkarji«, kamor je spadala tudi notranja trgovina). Ta dvojnost v sistemu delitve dohodka je sicer povzročila nekatere težave, ker so se podjetja znašla v dokaj različnem položaju, ki pa ni bil odvisen od uspešnosti njihovega gospodarjenja. Bila pa je posledica tega, da je Zvezna ljudska skupščina z znano resolucijo o razvoju narodnega gospodarstva iz decembra 1956 odločila, da je treba v naslednjem, to je v 1957. letu, v nekaterih panogah za preizkus uvesti sistem, kjer bi se dohodek podjetja in plače delavcev oblikovale bolj svobodno in kjer naj bi se tudi odnosi med gospodarskimi organizacijami in skupnostjo oblikovali na drug način, med drugim tudi s tem, da bi se plačeval prispevek iz osebnih dohodkov delavcev. Z uvedbo ugotavljanja in delitve celotnega dohodka je bila ta naloga, določena tudi v Zveznem družbenem planu za leto 1957, izpolnjena. Doseženi ekonomski rezultati so pokazali, da je razvojna stopnja našega gospodarstva tolikšna, da je ekonomsko in družbeno neogibno prelti na nov sistem, za katerega je bilo že nekaj izkušenj, ki ga je dal prav omenjeni sistem, ki je pokazal, da lahko z

Polletni plan izpolnjen s 109 %

Na tiskovni konferenci,
ki je bila v četrtek,
dne 17. 7. 1958 so
predstavniki našega podjetja
sporočili novinarjem, da
je bil polletni proizvodni
plan izpolnjen s 109 %

Jeseniškim železarjem
iskreno čestitamo
k delovni zmagi

UREDNIŠTVO ŽELEZARJA

nekaterimi korekturami da več osnove za sistem delitve dohodka, ki bo stimulativen za povečanje produktivnosti dela ter za hitrejši in skladnejši razvoj gospodarstva.

Istočasno so bili ustvarjeni tudi nekateri politični in organizacijski ukrepi, ki omogočajo prehod na nov sistem. Med temi so resolucije Zvezne ljudske skupščine, v katerih so zajete temeljne smernice za ukrepe in ravnanje, ki naj na posameznih področjih pospeši gospodarski in družbeni razvoj. Te resolucije so močno poživile politično aktivnost v komunah in okrajih, tembolj, ker se je s sprejetjem nekaterih novih predpisov na podlagi zakona o ureditvi občin in okrajev konkretnje opredelila in okreplila vloga komun ter njenih organov. Z novimi predpisi o pristojnosti občinskih in okrajnih ljudskih odborov ter njihovih organov so podani pravni in organizacijski pogoji, da se uveljavijo in razvijejo poleg organov komunalne samouprave v občini, zlasti leta 1957 izvoljeni občinski zbori proizvajalcev, s katerimi se bistveno dopolnjuje komunalni sistem, organom delavskega samoupravljanja pa dajejo možnosti še večjega vplivanja na gospodarjenje v kolektivu, v komuni in v okraju.

Na teh osnovah je zgrajen sistem, zajet v novih zakonih, zlasti pa v Zakonu o sredstvih gospodarskih organizacij, v Zakonu o prispevku iz dohodka gospodarskih organizacij, v Zakonu o delovnih razmerjih, v Zakonu o proračunskem prispevku iz osebnih dohodkov delavcev ter v drugih predpisih, ki bodo izdani po pooblastilih v teh zakonih in ki bodo konkretizirali vrsto temeljnih postavk v njih. Med temi postavkami je zlasti treba omeniti naslednje:

1. gospodarska organizacija sama razporeja svoj dohodek, ko izpolni družbene obveznosti, na osebne dohodke delavcev in na svoje sklade, pri čemer se njena udeležba v delitvi dohodka načeloma poveča;

2. od dohodka, ki ga gospodarska organizacija razporedi za osebne dohodke, mora plačati poseben prispevek, dočim je tisti del, ki ga razporedi na gospodarske sklade, oproščen kakršnegakoli prispevka;

3. v okviru širših zakonitih pooblastil gospodarska organizacija dokaj svobodneje razpolaga s skladi in razporeja njihova sredstva znotraj same organizacije;

4. ne glede na področje ali panogo velja za vse gospodarske organizacije načeloma enak sistem delitve celotnega dohodka;

5. plačevanje prispevkov iz celotnega dohodka gospodarske organizacije za splošne družbene potrebe se vrši na podlagi odnosov, ki se oblikujejo v tekočem letu; pretekla obdobja, ki so bila v dosedanjih sistemih večkrat odločilna, nimajo nobene vloge več pri obračunu in izplačilih družbenih obveznosti gospodarskih organizacij;

6. krepi se samostojnost gospodarske organizacije in samoupravnost delovnih kolektivov ter njihovih organov, ker jim pripada pravica samostojnejšega razporejanja sredstev iz doseženega čistega dohodka;

7. komune in druge politično - teritorialne enote so udeležene pri dohodku gospodarskih organizacij na dva načina, in sicer v obliki neposredne udeležbe v dohodku gospodarske organizacije in v obliki posredne udeležbe potom prispevkov iz osebnih dohodkov delavcev; hkrati se krepi njihov vpliv na vzpodbudnejše gospodarjenje in zlasti na racionalnejše razpolaganje z družbenimi sredstvi.

Kakšni so pogoji za pridobivanje kvalifikacije?

V naše podjetje prihajajo nenehno novi, nekvalificirani delavci. Odslej si bodo višjo kvalifikacijo pridobil v tovarni sami. Prva stopnja kvalifikacije je proglasitev delavca za polkvalificiranega. To si delavec lahko pridobi s priučevanjem na delavnem mestu samem, najvažnejši pogoji pa so:

- da delavec dela vsaj 6 mesecev na polkvalificiranem delovnem mestu
- da pozna vsaj v glavnem ustroj našega podjetja in proizvode
- da je pismen in zna štiri osnovne računske operacije
- da pozna svoj obrat in delo, ki ga opravlja
- da je seznanjen s predpisi higienske in tehnične zaščite.

Prav v tem času ima vsak delavec pri nas možnost, da si pridobi polkvalifikacijo, če ima že navedene pogoje. Zaradi lažje pridobitve kvalifikacije so organizirani tečajji in to za vsak obrat ali grupo posebej. Ker še niso bili razpisi za vpis v tak tečaj, bodo v kratkem, medtem ko bodo ostala potrebna pojasnila delavci lahko dobili pri obratovodstvu ali pa na tečaju samem.

Po uspešno opravljenem izpitu pred posebno izpitno komisijo, ki jo imenuje upravni odbor podjetja, poda komisija upravnemu odboru predlog. Upravni odbor na podlagi predloga izda delavcu potrdilo o priznanju stopnje polkvalifikacije. To priznanje se vpiše v delovno knjižico.

Delavci, ki so si že pridobili polkvalifikacijo, se lahko prijavijo k izpitu za pridobitev kvalifikacije, s pripombo, da morajo najmanj tri leta opravljati delo na kvalificiranem delovnem mestu in da vsaj tri leta opravljajo glavna dela poklica, iz katerega želijo opraviti izpit. Postopek za pridobivanje kvalifikacije bo odslej hitrejši in enostavnejši, ker je Okrajni ljudski odbor v Kranju imenoval izpitno komisijo, ki je sestavljena iz članov našega železarskega kolektiva. Delavci, ki bi se odločili za to, da opravijo izpit za kvalificiranega delavca, lahko prej-

mejo več pojasnil pri tovarišu Ulagi in na oddelku za izobraževanje v tovarni.

Znano nam je, da je v naši tovarni precej takšnih delavcev, ki že več let opravljajo delo na kvalificiranem delovnem mestu, vendar doslej še niso polagali ustreznega izpita. Vse prizadete delavce, ki izpolnjujejo ali imajo že omenjene pogoje za pridobitev naziva kvalificiranega delavca in so bili vsaj pet let zaposleni v ustreznem poklicu, opozarjamo, da se čim preje prijavijo k strokovnemu izpitu. Pohitijo naj predvsem zato, ker bi se lahko v bližnji bodočnosti sedanji pravilnik spremenil v toliko, da bi morali delavci najpreje opraviti izpit za polkvalificiranega delavca in šele po preteku treh let izpit za kvalificiranega delavca.

V zvezi s strokovnimi izpiti moramo pripomniti, da so polkvalificirani delavci, ki opravljajo ustrezno

delo na kvalificiranem delovnem mestu, oproščeni teoretičnega izpita, če so stari več kakor 40 let, polagati pa morajo praktični izpit.

Tu so še izpiti za visokokvalificirane delavce. Kvalificirani delavci, ki bi si radi pridobili stopnjo visokokvalificiranega delavca, pa morajo zadostiti naslednjim pogojem: vsaj sedem let morajo opravljati vsa glavna dela poklica, za katerega polagajo izpit. Teoretični izpit je pravzaprav znanje v svojstvu mojstrske šole na Jesenicah. Tu ni olajšav in mora izpit opraviti vsak delavec, ki si želi pridobiti priznanje visoke kvalifikacije.

Teh nekaj vrstic smo zapisali predvsem z namenom, da bi opozorili naše delavce v železarni glede polaganje strokovnih izpitov prav sedaj, ko bodo priprave za polaganje strokovnih izpitov potekale hitreje.

Si

Skrb za zdravje poklicno bolnih sodelavcev

Ko je delavski svet v naši železarni sprejemal družbeni plan in proračun, je odobril tudi denarni znesek v višini 1.000.000 din za zdravljenje članov našega železarskega kolektiva, ki imajo poklicne bolezni. Poletna sezona je tu in z njo tudi vroči in lepi sončni dnevi, primerni za zdravljenje takih bolnikov.

Vodstvo našega HTZ oddelka ni pozabilo na tovariše sodelavce, ki so oboleli pri izvrševanju svojih službenih dolžnosti v železarni. Sporazumno s sindikalno organizacijo, obratno ambulanto in HTZ oddelkom so določili 46 jeseniških železarjev, ki bodo v petih izmenah koristili nudeno pomoč. Delavcev, ki imajo poklicne bolezni, je največ v jeklarni, šamotarni, livarni, na plavžu, pa tudi v drugih obratih naše železarne. V vsem letu je

obratna ambulanta pri naši železarni skupno s HTZ oddelkom opravila vrsto pregledov in 114 delavcem omogočila specialni pregled v centralni ambulanti v Ljubljani.

Zdravljenje bo trajalo predvidoma 18 dni. Stanovanje je v novo zgrajeni vili v lepem obmorskem mestu Makarski. Prva skupina, ki šteje 9 naših sodelavcev, je že tam. To so: Šmid Ludvik, Bertonec Franc, Šturm Ivan, Razinger Franc, Ropret Anton, Žvagen Alojz iz martinarne, Knafelj Julij in Manjšek Ivan iz plaža ter Medja Anton iz jeklolivarne.

V Makarski so dani vsi pogoji za uspešno zdravljenje, kajti naši sodelavci imajo trikratno izdatno hrano in to po izbiri iz jedilnega lista. Tudi sama okolica Makarske je zelo lepa, tako da se bodo po končanem zdravljenju lahko vrnil na svoja delovna mesta polni novih, svežih moči.

Na sliki obmorsko letovišče Makarska, kjer se zdravijo naši sodelavci, ki imajo poklicne bolezni

Začetki ustanavljanja IBM oddelka v Železarni Jesenice segajo nekaj let nazaj. Upravi podjetja je bilo poznano delo tovrstnih garnitur v nekaterih večjih podjetjih in ustanovah. Uspehi in dobri rezultati, ki so jih tam dosegli, so bili povod za pogajanja s firmo (IBM) glede dobave in vpeljave kompletne garniture v ŽJ. Ko je bila pogodba sklenjena in so bile glavne ovire in težave odstranjene, smo pričakovali stroje, katerih dobavni roki so precej dolgotrajni (v zvezi s tem bodi pojasnjeno, da se za stroje plačuje najemnina in da je taka oblika pogodbenih odnosov za nas v precejšnji meri ugodnejša kot nakup). Dokler niso prispeli stroji, je bilo predvideno, da se v podjetju pripravijo mnготere stvari v zvezi z novim sistemom bodočega dela. Žal so bile objektivne težave in marsikaj ni bilo mogoče v določenem času urediti. Vendar je kasneje uspelo tudi to dobiti in tako je oddelek začel s poizkusnim delom že nekaj mesecev po ustanovitvi.

Ustanovitev oddelka je narekoval splošni tehnični napredek doma in po svetu, saj se istih in podobnih strojev poslužujejo domala vse gospodarsko naprednejše države v svetu in ni bilo mogoče zanikati velikih prednosti in zmožnosti doseganja najraznovrstnejših koristnih izračunov in podatkov prav s pomočjo teh strojev.

Seveda pa je za nemoteno delovanje na IBM strojih potrebna predhodna prilagoditev sistema dela z vso nujno organizacijo, ki jo ta zahteva. Tu navadno nastanejo težave, ker ni vsesplošne formule, ki bi mogla zajeti tako različna področja gospodarstva s specifičnimi pogoji dela v en kalup, marveč je prav tu treba iskati primerne individualne oblike dela. Pri takem delu, ki stremi vedno k boljši in popolnejši poti k cilju, pa uspehi ne morejo izostati.

Naloge, ki še čakajo IBM oddelek, so obsežne, saj gre za področja, kjer do sedaj ni bilo ali pa je

IBM

najmlajši oddelek v Železarni

bilo zelo malo obdelanega; predvsem tam, kjer je veliko podatkov, artiklov in drugih enot, ki jih je treba zasledovati in obdelati po najrazličnejših vidikih (obračun materiala, izdelkov, polizdelkov itd.). Tako delo pa zahteva tudi obilico predpriprav, zato ni mogoče doseči rezultatov preko noči.

Mišljenje, ki ponekod vlada, da ti stroji izpodrivajo ljudi, ni točno. Nasprotno, oni potrebujejo vestnih ljudi, ki jim posredno ali neposredno strežejo s potrebnimi podatki. Stroji predvsem razbremenjujejo ljudi tam, kjer bi se ti ukvarjali z zamotanimi izračuni in preobsežnim materialom. Če gledamo tako, je nedvomno, da stroji prihranijo delo številnim ljudem, ki bi sicer delali na še ne obdelanih področjih dela v tovarni.

Oddelek IBM zaposluje v celoti 14 ljudi. Večina teh je pri strojih. Stroji so razporejeni v dve skupini. V prvi so trije luknjači in dve verificirki. Delo teh je povezano, medtem ko je šesti stroj (Facsimile Posting) samostojen in služi predvsem za tiskanje glav dninskih listov. Pri teh strojih dela 5 tovarišic.

Druga skupina v tako imenovani tabelirnici šteje tudi pet ljudi. To so tabelirci s svojim vodjo na čelu. Strežejo naslednjim strojem: računskemu (Calculating machine), izpisovalnemu (Interpreter),

Tabelirnica
v IBM oddelku
Foto: Torkar

mešalnemu (Card Collator), sortirnemu (Card Sorting), reproducirnemu (Reproducing punch) in tabelnemu (Accounting machine).

Za vzdrževanje vseh strojev in eventualna popravila je zadolžen tehnik, ki pripada oddelku.

Oddelek ima še svojo administratorko, ki hkrati vodi delo v prvi skupini ter planerja, ki strokovno obdeluje tekoče delo in pripravlja bodoče. Oddelek vodi šef oddelka, ki je v sklopu biroja za ekonomsko tehnično analizo.

Trenutno se v IBM oddelku dela obračun plač za ca. 2.300 delavcev v nekako polovici vseh obratov ZJ. Sedaj ne gre predvsem za število ljudi, ki se jih obračunava, ampak za utrditev sistema dela. Po prebroditvi organizacijskih težav, bomo lahko začeli v celoti obračunavati plače za vse delavce in uslužbence ZJ.

V obratu se izpolnjujejo podobno kot doslej dninski listi, oz. spiski raznih dodatkov. Mezdni oddelek na osnovi zaključenih dninskih listov izpiše oz. včrta IBM kartice. Te se v IBM oddelku izlučnajo in nato obdelajo v bruto liste, liste odbitkov in neto liste. Iz istih kartic se izdelajo tudi potrebni knjigovodski zaključki in statistični pregledi.

Dokumentacija prihaja torej v glavnem iz obratov. Važno je, da so ti podatki točni in da imajo pravilne delavske številke. Delavska številka je šifra delavca, na osnovi katere se zbirajo vsi ostali podatki. Napačna delavska številka ima za posledico nepravilen obračun plače za posameznega delavca.

Za vsakega delavca vodimo tudi temeljno kartoteko, iz katere se izdelajo razni spiski zaposlenih, obenem pa služi za izdelavo seznamov, dninskih listov, liste predujmov itd. Seveda mora biti ažurna. Delo na tem področju, ki je obsežno, bo dalo še dragocene izkušnje za nadaljnje delo v tem in tudi drugih področjih.

IBM oddelek je v pritličju adaptirane stavbe nasproti glavne pisarne. Ker poslopje ni bilo zgrajeno za potrebe in zahteve takega oddelka, se čutijo posledice predvsem v pomanjkanju prostorov. Zlasti je težava v strojnem delu oddelka, ki

je precej tesen in se bo nujno moral razširiti, da bo pri povečanem obsegu dela mogel zadovoljivo opravljati postavljene naloge. Treba je imeti v vidu, da bo mesečna poraba kartic narasla do 100.000 komadov in pri takem številu mora biti sistematika dela zelo dosledna, sicer utegne priti do ne-
ljubih motenj. Temu se izognemo predvsem s povečanim potrebnim prostorom za vsak stroj. V tej zvezi omenimo, da imata IBM oddelek TAM-a in Litostroja neprimerno večje prostore, čeprav sta podjetji mnogo manjši od ZJ.

Kljub navedenim težavam oddelek IBM ceni prizadevanja vodilnih uslužbencev ZJ, ki so omogočili začetek dela v najmlajšem oddelku ZJ, mu dajali moralno in materialno pomoč in tako omogočili redno delo. Po drugi strani pa se bo kolektiv oddelka trudil, da bo izpolnil pričakovanja vseh in tako doprinesel svoj delež k uspehu in napredku celotne ZJ.

Slavko Sabec

Sklepi 4. rednega zasedanja DS

z dne 30. VI. 1958

1. Sprejme se poročilo predsednika Upravnega odbora o delu Upravnega odbora med IV. in V. zasedanjem DS.

2. Sprejme se poročilo komisije za primopredajo poslov glavnega direktorja.

Dosedanjemu direktorju Kristanu Milanu se daje razrešitev s tem, da še nadalje odgovarja za morebitne nerednosti, ki bi bile kasneje ugotovljene.

3. Sprejme se Poslovnik za delo Delavskega sveta Železarne Jesenice s tem, da se vnesejo s strani Delavskega sveta predlagani popravki in dopolnitve.

4. Za namestnika predsednika Delavskega sveta je bil izvoljen tov. Lenar Jože, delovodja vlečne službe prometnega oddelka.

5. Delavski svet se strinja s predlogom glavnega direktorja, da se v kantinah podjetja ne uvede točenje piva.

Delavski svet priporoča upravi podjetja, da pripravi elaborat glede zalog jedil in osvežujočih pijač v kantinah in glede ureditve prostorov. Ta elaborat naj se predloži v 2 mesecih DS v odločanje.

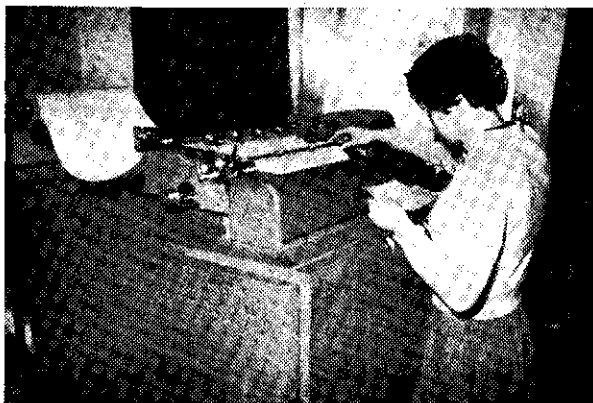
6. Delavski svet sprejme poročilo glavnega direktorja o izvršenih nadurah in nedeljskih urah za dobo od 1. 1. do 31. 5. 1958 s sklepom, da je treba poostriiti borbo za zniževanje nadurnega dela na minimum. Uprava podjetja se zadolži, da vrši strogo kontrolo in zaostri kriterij pri tistih obratih, kjer je ugotovljeno najvišje prekoračenje nadur.

7. V zvezi s poročilom tarifne komisije o ukinjenih in novo uvedenih delovnih mestih se sklene:

a) potrdijo se vsa po seznamu ukinjena delovna mesta v času od 1. 6. 1957 do 30. 4. 1958;

b) potrdijo se vsa po seznamu novo uvedena delovna mesta v času od 1. 7. do 30. 3. 1958;

Uslužbenka pri tabelnem stroju

c) potrdi se novo delovno mesto referenta za malo prodajo v prodajnem oddelku;

d) potrdijo se delovna mesta za IBM oddelek, s tem da Biro za organizacijo dela predlog za višino tarin postavi predloži tarifni komisiji naknadno t. j. ko dobi potrebne informacije s strani Litostroja in TAM.

8. Podaljša se mandatna doba Grupnim DS in ODS do 15. 10. 1958, med tem časom Centralni DS in sindikalni odbor z merodajnimi faktorji uredi vprašanje nadaljnega obstoja in delokrog teh svetov.

9. Tov. Knaflič Bogdanu, komercialnemu direktorju, se podaljša mandatna doba delegata v Trgovinsko zbornico LRS.

10. V zvezi s predlogom glavnega direktorja se odbori direktorjem sektorjev, pomočnikom tehničnega direktorja in grupnim vodjem nagrade za nadurno delo, kolikor bo isto potrebno za izdelavo 15-letnega perspektivnega plana.

11. Odobri se predlog glavnega direktorja, da se pooblasti Upravni odbor in glavni direktor, da v primerih nespoštovanja planske discipline, to je neupoštevanja normativov, neplanskega koriščenja in trošenja poedinih materialov, nereda in nečistoče v obratih in slično, lahko zmanjša premijo poedincem

in to glavni direktor do 25 %, UO na osnovi predloga glavnega direktorja do 50 %.

Ta odločba je samo začasna, ker bo treba odgovarjajočo ureditev tega vprašanja vključiti v nov premijski pravilnik.

12. S 1. 7. t. l. se ukinejo izredni predujmi. Izjeme so samo za redne letne dopuste, za katere se daje predujem pri rednem mesečnem predujmu oz. izplačilu (uslužbenci), kar je treba predhodno javiti obratnemu personalcu. Mesečni predujmi se izplačujejo za vse obrate enako in to v višini 5.000 din.

13. V zvezi s predlogom za likvidacijo osnovnih sredstev, ki ga je predložila Komisija za osnovna sredstva, se sklene, da naj se ta predlog ponovno obdeli s tem, da se preveri kakšna je sedanja vrednost teh sredstev, oziroma če se s prodajno ceno krije sedanja vrednost.

14. Na vlogo Občinskega ljudskega odbora Radovljica za dodelitev finančnih sredstev za dograditev stanovanjskih hiš naših delavcev na njihovem teritoriju se sklene, da pomoči ne moremo nuditi, ker to ne dovoljujejo finančni predpisi, nismo pa zainteresirani, da podpiramo individualno gradnjo izven teritorija naše občine. V smislu tega sklepa naj uprava podjetja odgovori radovljiški občini.

MOJSTRSKA ŠOLA NA JESENICAH DALA PRVIH 48 ABSOLVENTOV

Na pobudo Železarne Jesenice je bila pred tremi leti ustanovljena na Jesenicah Mojstrska šola z metalurškim in kovinarskim oddelkom. Šola, na kateri traja učna doba tri leta, je dala z letošnjim šolskim letom svoje prve absolvente. Na metalurškem oddelku je diplomiralo 21 in na kovinarskem 27 kandidatov. Med študijem pa je odpadlo 12 dijakov, ker je učna snov zelo zahtevna. V letošnjem šolskem letu je obiskovalo jeseniško Mojstrsko šolo 150 dijakov in je bil zadnje šolsko leto naval tolik, da je bilo potrebno odpreti v I. razredu metalurškega oddelka paralelko. Poleg članov delovnega kolektiva jeseniške železarne, kažejo veliko zanimanje za študij na jeseniški Mojstrski šoli tudi člani delovnih kolektivov na Štajerskem. Tako so obiskovali v tekočem šolskem letu šolo tudi stipendisti »Plamena« v Kropi, »Verige« v Lescab, Elana v Begunjah, »Izolarke« na Jesenicah, »Elektro podjetja« v Ljubljani, Cinkarne Celje, Železarne Štore, Železarne Ravne, Livarne Maribor, Impola« Slov. Bistrica, Livarne Muta itd. Letos je zaključilo šolo 38 kandidatov iz Železarne Jesenice, 5 iz Cinkarne Celje, 2 iz Plamena v Kropi, 1 iz Verige v Lescab, 1 iz Elana v Begunjah in 1 iz Izolarke na Jesenicah. Na diplomskih izpitih je bil dosežen povprečen uspeh 3,8 in je opravilo diplomski izpit 5 kandidatov z odličnim, 21 s prav dobrim, 19 z dobrim in le 3 z zadostnim. Absolventi šole so najprej opravili izpit za VK delavca pred izpitno komisijo OLO Kranj, nato pa zaključni izpit na šoli in so

prejeli prav tako zaključno spričevalo, kakršnega prejema že vsa leta absolventi ljubljanske Mojstrske šole, ki ima že svojo dolgoletno tradicijo. Šola prav gotovo takega uspeha ne bi dosegala, če Železarna Jesenice za delovanje šole ne bi kazala toliko zanimanja, saj imajo dijaki skrajšani delovni čas, predavatelji, strokovnjaki železarne pa smejo predavati med službenim časom, in kar je največ, ko je OLO Kranj črtal z letošnjim letom šolo iz svojega proračuna, je prevzela njeno vzdrževanje Železarna Jesenice. Prav tako je Železarna Jesenice ob pomoči tovarniškega sindikata, ObLO Jesenice in še nekaterih podjetij, omogočila letošnjim ab-

solventom zaključno ekskurzijo. Zaključni večer, ki je bil prirejen za absolvente šole in so se ga udeležili poleg predavateljskega zbora tudi glavni direktor železarne Jesenice, ing. Matevž Hafner, skupno s tehničnim direktorjem ing. Konstantinom Rebekom, predsednikom delavskega sveta, Francetom Gašperinom in predsednikom upravnega odbora, Tonetom Dolencem ter drugimi, kakor tudi predsednikom ObLO Francetom Trevnom in predstavniki organizacij, je dal jeseniški Mojstrski šoli veliko priznanje za delovanje in za dosežene uspehe. Vsi navedeni so absolventom čestitali k doseženim uspehom ter želeli šoli še nadaljnjega uspešnega delovanja. Glavni direktor inž. Hafner je med

drugim dejal: »Zavedati se moramo, da bo le s strokovnim kadrom mogoče preiti iz kvantitativne na kvalitativno proizvodnjo, zato se moramo zavedati, da je vzgoja kadra še vedno najcenejša investicija.« Absolvente je pozval, da ne smejo ostati pri dobljeni diplomi, marveč so se dolžni do zadnjega dne aktivnega dela izpopolnjevati in strokovno izobraževati ter poleg sebe izobraževati tudi sebi podrejene. Uspeh, ki so ga pokazali letošnji absolventi jeseniške Mojstrske šole, naj bo v vzpodbudo za delovanje in nadaljnji obstoj te šole, pa čeprav bi se preimenovala v šolo za visoko kvalificirane delavce in čeprav bi bil način šolanja izpremenjen.

BESEDA MLADIH ŽELEZARJEV

Dijaki tehniške šole med trboveljskimi rudarji

Šolsko leto se je hitro bližalo h koncu. Dogovorili smo se, da gremo v Trbovlje, z namenom, da si ogledamo rudnik rjavega premoga. Denarna sredstva, ki smo jih imeli na razpolago, so bila skromna, zato smo bili veseli denarnega prispevka, ki ga je v ta namen odobrila sindikalna podružnica Železarne Jesenice. Končno smo dobili tudi dovoljenje za ogled rudnika, nato pa smo se odpravili na pot. Na vlaku sta nam dva součenca, ki sta že bila v rudniku, pripovedovala o načinu odkopa in o separaciji premoga, opozorila pa sta nas tudi na stroge varnostne predpise, ki so v rudniku.

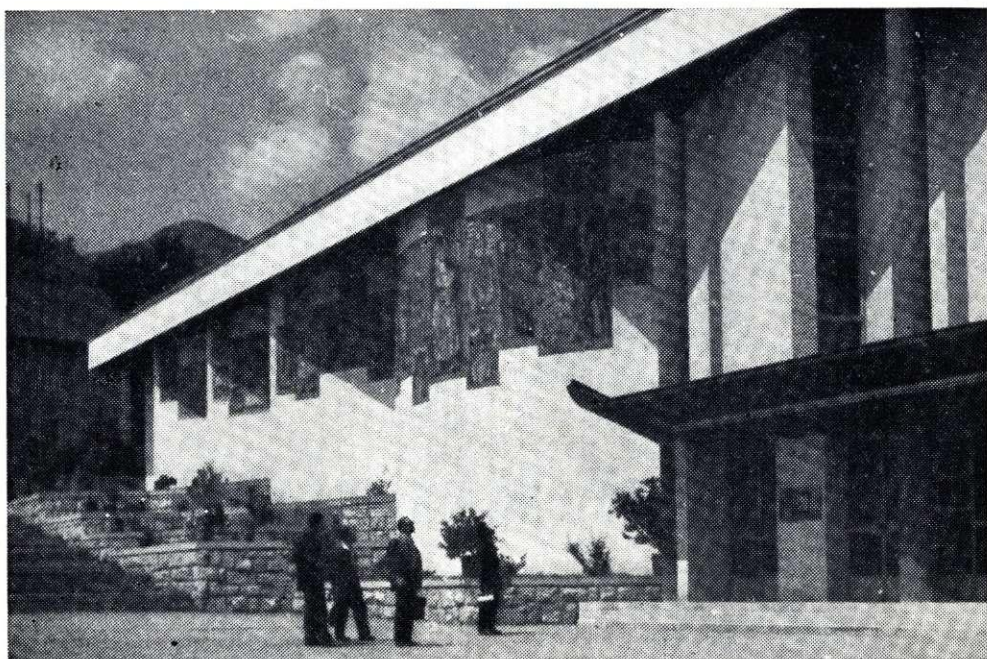
Okolica železniške postaje v Trbovljah je pokrita s prahom iz cementarne, ki v okolici uničuje rastlinstvo. Dobro je, da so Trbovlje same precej oddaljene od cementarne, tako, da jih cementov prah ne doseže. Z avtobusom smo se odpeljali v mesto in se ustavili pred lepim spomenikom, ki so ga prebivalci Trbovelj postavili v spomin padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja. Do rudnika ni bilo daleč. Pot do rudnika je vodila nekoliko navkreber in tako smo se dvignili nad mesto. Opazili smo, da je tudi v Trbovljah v zadnjih povojnih letih bilo zgrajenih precej novih stanovanjskih hiš, veliko pa jih je še v gradnji. Tudi nova montažna hala strojnih tovarn v Trbovljah se je bleščala v soncu.

Ob vhodu v rudnik smo se preoblekli v novi garderobi, kjer so visoko pod stropom visele obleke rudarjev, ki so bili na delu. V delavnih oblekah in

Med obiskom
v rudarskih Trbovljah
Foto: Malenšek

**Delavski dom
v Trbovljah
štejemo
med najlepše
v Sloveniji
Foto: Malenšek**

s čeladami na glavah, v škornjih ter rudarskimi svetilkami smo odšli v rov. Predhodno nas je vodič opozoril na nevarnosti, ki jih v rudniku ne manjka, prav posebno pa nas je opozoril na nevarnost prižiganja ognja. Drug za drugim smo odšli v rov in si ogledali najbližje odkopno polje v zahodnem horizontu. Pot nas je vodila mimo jaška št. 3, kjer smo se nekoliko ustavili, večkrat pa smo se morali umakniti v kakšen stranski rov, da smo se umaknili vlakom, ki so vozili jamski les. Pri jašku nas je posebno zanimala signalizacija med etažami in strojno postajo, ki je bila nam nami na površini. Videli smo kletki, ki sta švigali mimo nas. V eni od teh kletk je bil premog, v drugi, ki se je spuščala v rov, pa so bili vagončki, naloženi z lesom in zasipnim materialom. Odšli smo naprej, vendar je bilo zidanega rova kmalu konec. Do tu je bilo svežega zraka dovolj, zato nas je začelo stiskati v grlu in ščegetati v nosu. Tla so postala spolzka, pa tudi bolj toplo je postalo. Nenehno smo se morali pripogibati, kajti zemlja se je bila posedla. S strahom smo gledali na počen les, ki je štrlel proti nam. Tu smo srečali prve rudarje. Prav v tistem času so imeli opravka z napeljavo svežega zraka, poleg tega pa so širili rov, ki se je na nekaterih mestih tako znižal in zožil, da smo se morali plaziti. Krepko smo se znojili in premogov prah se nam je dobro lepil na kožo. Tistim, ki so imeli količkej prevelike škornje, pa so ostri drobci premoga delali še posebne preglavice. Kmalu se je rov močno razširil in bili smo med rudarji, ki so metali premog na transportni trak. Vodič, ki nas je vodil po rudniku, je trak za transportiranje premoga za kratek čas ustavil, kajti omenjeni trak je delal precejšen ropot. Z nekaj besedami nas je seznanil z novo odkopno metodo. To je visokočelna metoda. Povedal nam je, da je čelo široko 20—30 m in da so za pod-

piranje uporabljeni domači in inozemski jekleni podporniki. Za hitrejše odstranjevanje odkopnega premoga je bil na tleh položen transportni trak, po njem pa je tekel premog v nekakšen lijak, ki je bil povezan z naslednjo, nižjo etapo, tam pa so se polnili vagončki. Dnevno se s takim načinom odkopavanja premoga napreduje 175 cm.

Delo v rudniku je urejeno tako, da dopoldanska dnina odkopuje, popoldanska in nočna dnina pa predstavljata trak, rušita in pripravljata vse potrebno, da se naslednji dan delo nemoteno nadaljuje. Rudarje je seveda zanimalo, od kod smo. Kmalu smo se zapletli v kratek razgovor. Rudarji so povpraševali po svojih znancih in prijateljih iz našega železarskega revirja. Treba se je bilo posloviti, rudarjem smo želeli pri njihovem napornem delu veliko sreče in prav toliko uspehov. Tako je bil za nas »šiht« za ta dan opravljen. Po povratku iz rova smo odložili rudarsko opremo, se okopali, nato pa se napotili spet v mesto. Ustavili smo se pred delavskim domom, na katerega so prebivalci rudarskih Trbovelj in zasavskih krajev posebno ponosni. Na pročelju delavskega doma je lep mozaik — delo umetnika Ivana Preglja. Avla je lepa, v njej je doprsni kip maršala Tita, na steni pa plošča, na kateri so vklesana imena ljudi, ki imajo največ zaslug za dograditev novega delavskega doma. Posebno lepa je gledališka dvorana z vrtljivim odrom. V prostorih velikega delavskega doma imajo trboveljski rudarji dovolj možnosti za razvedrilo, pa tudi za resno kulturno-prosvetno delo.

Tako je bil naš obisk v rudarskih Trbovljah zaključen s poznanim slovenskim izrekom »združiti prijetno s koristnim«.

Posloveli smo se od gostoljubnih rudarjev in se odpeljali nazaj na Jesenice.

Ja

PREŠERNOVE BRIGADE

(Odlomek iz kronike Prešernove brigade)

Dne 13. julija smo praznovali 15. obletnico ustanovitve Prešernove brigade, ki je prehodila slavno bojno pot v bojih na Gorenjskem, Dolenjskem in Primorskem, dokler ni 1. maja 1945 osvobodila Gorice. V počastitev 15. obletnice njene ustanovitve objavljamo naslednji odlomek iz njene kronike.

(Nadaljevanje in konec)

Ko je brigada oddala ranjence, se je skozi Poljane premaknila v Gorenje Sušice, kjer sta se nastanila štab brigade in I. bataljon. II. bataljon se je nastanil v vasi Verdun, III. bataljon pa v Draganjem selu. Dne 2. septembra je III. bataljon priredil miting v Dolenji Sušici, ponoči pa je brigado obiskal komandant glavnega štaba NOV in POS Franc Rozman - Stane. Naslednji dan je bila brigada pripravljena za odhod na nove položaje. Preden pa je odšla, so se borci okopali in priredili miting v bližnjih Dolenjskih toplicah. Ker 4. septembra še ni bilo povelja za odhod, je brigada še vedno ostala v prej omenjenih vaseh, I. bataljon pa je priredil miting v Gorenjih Sušicah.

Dne 5. septembra je brigada zapustila Gorenje Sušice, Verdun in Draganje selo in se preko Poljan po isti poti vrnila na Podstenice, kjer je prejela potrebno orožje in opremo ter se 6. septembra napotila proti progi Ribnica-Kočevje in jo je prekorčila, od tam pa nadaljevala pot proti Travnici, kjer se je ponovno združila s 14. divizijo.

8. septembra 1943 je kapitulirala Italija. Ta vesela novica je brigado zatekla na Travnici. V tem obdobju je brigada dobila tudi novega komandanta Dušana Švaro - Duleta, ki je na dan kapitulacije Italije popeljal brigado proti Ribnici, kjer je zasedla borbene položaje nad cesto Kočevje-Ribnica. Na tej cesti je brigada dan kasneje skupaj z delom Gradnikove brigade napadla kolono 1200 italijanskih fašistov. Ta kolona se je namreč hotela združiti z drugo italijansko fašistično vojsko v Kočevju in od tam nadaljevati pot proti Sušaku. To pa jim je VII. brigada z delom III. Gradnikove brigade preprečila in jih z dvakratnim jurišem prisilila, da so se fašisti vdali in položili orožje. Poleg ujetnikov je brigada zasegla ogromen vojaški plen. Dne 11. septembra je brigada odšla v Kočevje, da bi tam prevzela oblast in postavila komando mesta. Hkrati je izvršila mobilizacijo, tako da je narasla od 200 skoraj na 1000 borcev.

S kapitulacijo Italije so se močno zamajala tla slovenskemu belogardizmu in četniškemu plavogardizmu. Domobranci in četniki, ki so s kapitulacijo Italije izgubili svojega fašističnega gospodarja, ki jih je oblačil, hranil in dajal orožje, so se z vseh krajev Notranjske in Dolenjske zatekli v močno utrjeno postojanko in belogardistično trdnjavo Turjak, kjer so menili počakati na svoje nove gospodarje — Nemce. Ta njihov namen pa jim je prekrizala VII. slovenska narodnoosvobodilna brigada, ali »Gorenjska«, kakor so jo takrat imenovali. Dne 12. septembra 1943 je namreč dobila povelje, naj napade in likvidira Turjak. Ob 9. uri zvečer se je vsa brigada s kamioni odpeljala proti Velikim Laščam in prenočila v šoli, kjer je bila poprej belogardistična postojanka. Naslednji dan, dne 13. septembra 1943 ob 9. uri dopoldne, je dobila brigada ukaz za takojšnji premik. Borci niso utegnili niti pozajtrkovati. Tešče so se vkrcali na kamione in se na čelu z okrašenim partizanskim tankom odpeljali pred Turjak. Med potjo so zvedeli za svojo nalogo, da morajo to, zadnjo belogardistično postojanko na Dolenjskem, likvidirati.

Dne 13. septembra 1943 je VII. slovenska narodnoosvobodilna brigada začela napadati Turjak. S kamioni so se borci pripeljali do klanca pod vasjo, ko so na vrhu klanca zagledali belogardiste. Naglo so poskakali z avtomobilov in zavzeli po-

ložaje. Belogardisti so jih zasuli z ognjem. II. bataljon, ki je prišel prvi pod močan sovražnikov ogenj, se je umaknil okrog 100 m nazaj in se utrdil. Te položaje je bataljon držal, dokler nista prišla tja tudi I. in III. bataljon. Ogenj pa medtem ni prenehal. Obojestransko so se obstreljevali z mitraljezi in minometi. Medtem se je brigada razvrstila. Levo od II. bataljona je zavzel položaje I. bataljon, desno od II. pa III. bataljon. V taki razvrstitvi je začela brigada prodirati. II. bataljon, ki je nosil težo borbe, je prodiral skozi gozd na levi strani ceste. Kakih 200 m od obronka gozda se je ustavil. Domobranci, ki so bili utrjeni kakih 150 m na nasprotni strani čistine, so ga začeli srdito obstreljevati s strojničnim in minometalskim ognjem. Padle so prve žrtve na partizanski strani. Tudi desno krilo brigade, ki je napredovalo, je sovražnik ustavil in ga vrgel z jurišem na izhodiščne položaje. Ob tem jurišu belih je šel del II. bataljona na rob proti cesti, da bi iz boka odprl ogenj na sovražnika, a ni uspel in se je moral zaradi umika desnega krila umakniti tudi on, da bi ga beli ne odrezali in izolirali od glavnine. Ta umik pa se je spremenil v beg zaradi boja nevajenih novincev. Po polurni hoji se je II. bataljon ustavil in komandant Albin Drojc - Krtina je zopet uredil svoje vrste, nato pa poslal izvidnico proti cesti in prvim položajem. Ko je izvidnica prišla na cesto, je zaslišala brnenje in opazila dva partizanska oklopna avtomobila. O tem je poročala komandantu II. bataljona Krtini, ki je takoj nato ukazal ponoven napad. II. bataljon se je razvil v strelce, napredoval do ceste in nato skozi gozd, ležeč nad vasjo na desni strani ceste. Medtem sta partizanska oklopnika pregnala belogardiste iz vasi na položaje vrh griča, kjer so jih opazili partizani in napredovali proti njihovim položajem. Beli so se umikali, bataljon pa jih je naglo zasledoval vzporedno ob cesti, ki je bila natrpana z nahrbtniki in drugo opremo, ki so jo beli pri svojem naglem umiku pred oklopnikoma in urejenega napadanja II. bataljona odmetavali. Nato se je bataljon zbral in nadaljeval svojo pot proti griču, s katerega je prej napadala partizanske vrste težka strojnica. Tu je bataljon zavzel položaje in ostal na njih do polnoči. Ropot, ki so ga borci slišali iz gradu, je dokazoval, da se beli utrjujejo.

Tudi na desnem krilu, ki ga je sestavljal I. bataljon, se je bila besna bitka. Bataljonu in vsej brigadi so delale preglavice težke »brede«, ki so nenehno obstreljevale izpostavljene partizanske položaje ob cesti. Komandant brigade Dušan Švara - Dule je zato ukazal I. bataljonu, da raztegne svoje vrste in obide ter nato obkoli bela strojnična gnezda. Kmalu potem se je na tem odseku razbesnega srđita bitka. I. bataljon je jurišal proti belim strojničnim položajem. V tem jurišu je zaplenil več nepoškodovanih strojnic, voz municije, nekaj volov in mnogo opreme, ki so jo odvrgli bežeči belogardisti. Medtem se je zmračilo, bitke pa še ni bilo konec. Dva partizanska oklopnjaka sta čistila teren. Ko sta se oklopnjaka vrnila, so tankisti poročali brigadnemu komandantu Dušanu Švari - Duletu, da imajo beli cesto pred gradom zastavljeno in zavarovano s težko havbico. Poročala sta tudi, da je cesta proti Ljubljani prosta in brez sovražnika. Desno od te ceste so povsod prodirali partizani, beli pa so se držali le še pred gradom na levi strani ceste. Na podlagi teh podatkov je komandant brigade Dušan Švara - Dule dal povelje za

nočni napad na bele položaje in za obkolitev gradu ter izdal še druge ukrepe za dovoz težkega orožja in municije ter za odstranitev ranjencev s položajev. Naslednji dan, dne 14. septembra 1943, je bil Turjak obkoljen. Brigada se je utrdila na višinah okrog gradu. Ob 1. uri ponoči, po premiku na nove položaje, so borci po 32 urah prvič jedli.

Dne 14. septembra se je v jutranjih urah začelo obleganje Turjaka. Naslednjega dne je četa II. bataljona z jurišem pregnala belogardiste iz vasi ob gradu in jo zasedla. Bitka se je nadaljevala. Partizansko topništvo s 70 mm topovi in težkimi minometi je začelo obstreljevati grad. Mitraljezci so usmerjali ogenj v grajske line, iz katerih so se branili beli. Opoldne je streljanje prenehalo. Belogardisti, ki jim je začelo primanjkovati vode, so prosili za premirje in za pogajanja. V vasi, ki so jo držali v svojih rokah partizani, so se sestali odposlanci z obeh strani. Belogardisti so zahtevali zase svojo cono, na to pa seveda partizani niso mogli pristati. Zato so se pogajanja končala in bitka za Turjak se je nadaljevala. Grajski minometi so popolnoma utihnili. Ogenj partizanskih minometov pa je bil vedno silnejši. Komendant II. bataljona Albin Drolc-Krtina je poslal pismo v grad in z njim pozval bele k predaji. Belogardisti so odgovorili, da Turjak v teku svoje zgodovine še nikoli ni bil zavzet in tudi nikoli ne bo. Deloma so imeli prav, kajti partizansko topništvo in minometi dotlej niso napravili občutne škode debelemu turjaškemu zidovju.

Kljub temu, da belim ni primanjkovalo municije in hrane, je postajalo njihovo stanje iz dneva v dan bolj obupno. Od beguncev iz gradu, večinoma kmetov, ki so jih beli nasilno mobilizirali, so partizani zvedeli, da oblegancem primanjkuje vode. Vsak je je dobil le po 2 dl na dan, da bi vzdržali obleganje in počakali na pomoč, ki so si jo obetali od belogardistov iz Blok in od Nemcev, ki so se jim bili pripravljali udinjati, dobro vedoč, da bi bil brez njih njihov boj proti partizanom jalov in nemogoč. Ta 2 dl vode na dan pa nista mogla utešiti žeje, zato so si belogardisti pomagali z vinom, ki ga je bilo v grajskih kletih dovolj. Pijano prepevanje belih so slišali partizani na svoje položaje, ponoči pa so še tesneje stisnili obroč okoli gradu.

Obstreljevanje s topovi in težkimi minometi ni imelo željenega učinka. Belogardisti so se za debelimi turjaškimi zidovi počutili popolnoma varne. Kljub temu so partizani nadaljevali z obstreljevanjem z minami in s topovskimi granatami. Komisar Igor se je domislil, da bi iz min izpraznili polovico eksploziva, praznino pa napolnili z bencinom in potem s takimi minami obstreljevali grad in ga zažgali. Te mine pa so bile veliko lažje in niso zadevale. Zato je Igor odšel sam na vrh griča, da bi si ogledal zadetke in da bi potem lahko pravilno naravnal minomete. Pri tem pa ga je zadela sovržnikova krogla in je kmalu nato izdihnil.

Obleganje je trajalo že nekaj dni. Borci na položajih so bili brez oddiha. Tudi dostavljanje hrane je bilo neredno. Zlasti II. bataljon, ki je bil na najbolj izpostavljenem mestu, je bil večkrat brez hrane. Tako je bilo vse od 14. do 18. septembra 1943. V noči na nedeljo, dne 19. septembra pa se je razbesnela odločilna bitka. Tudi tokrat je glavno breme bitke nosil II. bataljon. Ob zori so zagrmeli 150 mm topovi in porušili vso vzhodno steno. Nenehno so jo obstreljevali vse do 10. ure dopoldne. Pol ure kasneje pa je II. bataljon pod vodstvom komandanta Albina Drolca - Krtine in komisarja Franca Jernejca - Milčeta, jurišal po lestvah v grad skozi porušeno prednjo steno. Levi stolp je bil porušen. Skozi porušeno prednjo steno so se videli obokani prostori. Prvi se je s prostovoljcem Ivkom splazil do gradu bataljonski politkomisar Milče. Bataljon pa se je pod vodstvom komandanta Krtine plazil za njima in s seboj vlekel lestve. Milče in Ivko sta se plazila dalje ob zidu k porušenemu stolpu. Nad njima so zazijale line. Po ruševinah stolpa sta splezala do njih in izginila v I. nadstropju. Za njima so plezali drugi pod vodstvom komandanta Krtine. Medtem so jih beli opazili in jih začeli srdito obstreljevati. Vrsta partizanov ob obzidju se je prilepila k zidu. Za Milčetom in Ivkom se je vzpel v I. nadstropje mitraljezec. Toliko, da ga ni ubila ročna bomba, ki je po naključju zletela mimo njega skozi luknjo v stropu in padla v klet, kjer se je vnela municija. V tem času pa so že udrli borci pod vodstvom hrabrega komandanta Krtine na

podstrešje, ki je bilo razbito in razdrapano od zadetkov težkega orožja. Partizanski juriš je bil podoben pravim akrobacijam. Sedaj je pobudo prevzel komendant Krtina, ki je skupno z Ivkom zdrknil v krožni hodnik, ki je vezal levi stolp z desnim. Planila sta kar skozi streho, ki jo je kakor nalašč prevrtala mina. Spodaj so se razletavale bombe. Vrsta ob zidu se je trgala, se zaganjala naprej, se umikala in zopet jurišala. Tudi beli so se branili z juriši in hoteli odbiti partizane od porušene stene. Partizani na podstrešju gradu so napadali zgornji bunker v desnem stolpu, kjer se je branilo okrog 50 belogardistov. Ta skupina belih se je naposled udala, ko je videla, da jim ni več pomoči. V levem stolpu pa je bila borba težja. Beli so se bili zelo zagrizeno. Iz notranjih sob na levi so partizanom zapirali pot z mitraljezkim ognjem. Medtem se je v kleti užgala zaloga municije in eksplodirala. Strop se je porušil in odrezal borce, ki so se bili z belimi v desnem stolpu, od levega, v katerem so se stiskali ostali borci II. bataljona, oviti v dim in prah, ki ga je povzročila eksplozija. Ko sta se dim in prah poglela, so se iz njega prikazali blede in okrvavljeni obrazi in se umikali nazaj v zavetje požganega bunkerja ob vzhodju gradu, kjer jih je zaustavil komendant brigade Dušan Švara - Dule, poslal ranjence v vas, ostale pa bodril in popeljal nazaj v boj. Ukazal je prinesiti lestve in z njimi so se plazili nazaj k obzidju. Zvezali so jih in postavili k stolpu ter se tako povezali z borci, ki so se bili v gradu z belimi. Po teh lestvah so se na ukaz morali spustiti najprej navzdol ujeti belogardisti, bitka v gradu pa se je nadaljevala z nezmanjšano srditostjo. Nekateri line, za katerimi so se borili beli in niso hoteli odnehati, so razrušili brigadni minerci z eksplozivom, ki so ga navezali na palice, prižgali vžigalno vrstico in porinili vse skupaj v lino. Šele potem so belogardisti utrjeni v teh linah, utihnili. Ta podvig minercev je povzročil med belimi paniko. Streljanje je prenehalo. Beli so zaprosili, naj tudi partizani prenehajo streljati. Šele zdaj so bili pripravljeni, da se vdajo, dasi so jim bili partizani pripravljeni ponuditi amnestijo ob prvem pozivu.

Turjak je padel. VII. brigada je v tej borbi zajela okrog 700 belih, zaplenila ogromno količino orožja, municije, opreme in drugih vojaških potrebščin.

Za ta svoj podvig je bila VII. brigada proglašena za udarno in dobila naziv VII. SNOUB Franceta Prešerna. Ta svoj naziv je dobila 25. septembra 1943, ko je opravila svojo nalogo in se je vračala na Gorenjsko. Pot jo je vodila od Turjaka 20. septembra v Kočevje, kamor so z vlakom odpeljati ujete belogardiste. Dne 22. septembra se je brigada z vlakom vrnila v Velike Lašče, kjer je priredila miting. Dva dni kasneje, dne 24. septembra pa je Prešernova brigada krenila iz Lašč na svoj pohod proti Gorenjski in odšla mimo Turjaka, Želimelj in Iga po krinski vojaški cesti v Rakitno, kjer se je odpočila. Tu so na mitingu brigadi sporočil novico o odlikovanju in o novem naslovu. V nedeljo, 26. septembra ob 4. uri popoldne je brigada nadaljevala svojo pot iz Rakitne proti Padežu. Pod Padežem je prenočila. Dan pozneje se je spopadla neka njena patrulja z nemško patruljo in jo nagnala v beg, nato pa je brigada nadaljevala pot proti Ljubljanskemu vrhu, kamor je prišla ob 2. uri popoldne. Začelo je močno deževati. Brigada se je utaborila, naslednji dan pa nadaljevala pot proti progi Ljubljana-Trst ter jo jugovzhodno od Vrhnike tudi prekoračila. Svojo pot je brigada nadaljevala skozi Zaplano in se 29. septembra ob 5. uri zjutraj ustavila v Smrečju, od tu pa je krenila proti italijansko - nemški okupacijski meji v Polhograjskih dolomitih. Tu so borci raztovorili 30 mul, ki so nosile orožje in drugo opremo ter jih izpustili. Pred brigado je bila nova zapreka — meja, ki je kljub kapitulaciji Italije in vdoru Nemcev v Ljubljansko pokrajino še vedno obstojala in bila zavarovana z minskimi polji. Pri prehodu meje so 4 borci naleteli na mine in bili ranjeni. Prehod ni bil težaven samo zaradi minskih polj, marveč tudi zaradi orožja, municije in druge opreme, ki jo je brigada dobila za novo mobilizirane borce na Gorenjskem. Dne 30. septembra 1943 ob 9. uri dopoldne je brigada spet prispela na Žirovski vrh, to je na kraj, kjer je konec julija 1943 začela svoj pohod na Dolenjsko. Tako se je končal prvi veliki pohod Prešernove brigade in začela se je njena borbeni pot po Gorenjski in Primorski, kronana z novimi boji in zmagami.

4. julija se je v Mostah pri Žirovnici zbralo veliko ljudi kjer so se poklonili padlim talcem

Foto: Torkar

Krajevni praznik v vaseh pod Stolom

Sin vrbenjskega kmeta, največji slovenski pesnik France Prešeren, je takole zapel o svojem rojstnem kraju:

»Dežela kranjska nima lepš'ga kraja,
kot je z okolšč'no ta podoba raja.«

Prebivalci vasi pod Stolom so to lepoto cenili in še lepšali njeno podobo.

V vasi je prihrumel nacistični vihar. Z vsemi silami so si okupatorji prizadevali, da bi dobile vasi nemško podobo. Prebivalce so začeli zapirati, seliti, jih pobijati ter tako zatirati v njih misel na upor. Bolj ko je nemški škorenj trdo in ostro teptal ljudi in vasi, bolj je v ljudeh gorela misel na oboroženi upor, saj so jih temni gozdovi pod Stolom kar vabili v svoje varstvo.

V juniju leta 1941 je že bil prvi sestanek OF za te vasi. Organizatorji so bili tovariši Svetina Franc, Baloh Rudi in Mežek Mirko. Vsi so pozneje podlegli v letu 1942 strašnemu mučenju v nemških taboriščih. Toda seme, ki so ga tovariši sejali, je padlo v plodno zemljo. Misel na upor je bila vedno bolj živa. Leta 1942 je bilo v partizanih že okrog 30 domačinov. Kasneje jih je odšlo v partizane še več in v teh vaseh pod Stolom skoraj ni bilo hiše, kjer ne bi ljudje na ta ali oni način sodelovali s partizani ali z ilegalnim delom pomagali. Iz vseh domačin je prihajala v gozdove hrana, obleka, sanitetne in druge potrebsčine, iz mnogih hiš pa tudi orožje. Ljudje so pomagali partizanom, čeprav so vedeli, da jih lahko stane vreča krompirja, ki so jo podarili partizanom, tudi življenje vse družine.

V noči na 29. junij 1942. leta sta izvedla pokojna Žemlja Albin-Izidor in narodni heroj Verdnik Matija-Tomaž s tremi četami napad na želez-

niški in cestni most v Mostah. Akcija, ki je bila ena največjih v gorenjskem kotu, je uspela. Nemcem je bila prizadejana velika škoda in dalj časa je bil ustavljen cestni in železniški promet. Nemci so tako pobesneli, da so pripeljali na to mesto trideset talcev, jih 29 postrelili, 30. pa je pobegnil smrti izpred oči.

Vasi pod Stolom so postale močna opora partizanskim edinicam. Po osvoboditvi so prebivalci s podvojeno silo zagrabili za delo. Vasi se večajo iz leta v leto z novimi hišicami. Obnovili so šolsko poslopje, kakor tudi nekdanje planinske kočice in pašnike pod Stolom. Na Savi je zrasla nova, močna hidrocentrala. Vseh 10 vasi ima sedaj vodo-vod, kulturni in fizkulturni dom s kinom. Z novim šolskim letom pa bodo otroci hodili iskat prepotrebno znanje v novo, moderno šolsko poslopje.

V prebivalcih teh vasi živi misel, da morajo ohraniti poznejšim rodovom spomin na slavne dni upora, misel, da ne smejo pozabiti njih, ki so dali zanje življenje. Vedno več je spomenikov padlim borcem in žrtvam nasilja. Že pred leti so postavili spomenik 29 talcem v Mostah pri Žirovnici in 35 domačinom na pokopališču na Breznici. Dne 4. julija, ko smo po vsej domovini praznovali na slovesen način Dan borca, je organizacija ZB v Žirovnici odkrila spominske plošče padlim borcem: v Smokuču tov. Hrovatu, v Doslovčah tov. Kapusu, na Selu tov. Zupanu, v Žirovnici Svetini Francu in Mežeku Mirku v Mostah, Balohu Rudiju, v Vrbi tov. Talerju, v Ratibovcu tov. Šavliju in še ploščo v spomin na že omenjeno akcijo na železniškem mostu v Mostah. Odkritje spominskih plošč je bila velika krajevna slavnost. Ob vsaki plošči je govornik-partizan orisal življenjsko pot padlega borca in aktivista, sodelovali pa so tudi domači pevci in godbi iz Javornika in pevci iz Jesenic.

Sutjeska

SIMBOL JUGOSLOVANSKIH NARODOV !

Meseca julija je minilo 15 let, odkar se je 20.000 borcev - partizanov pod neposrednim vodstvom vrhovnega štaba in tov. Tita borilo na Sutjeski. Ti boji so bili v zgodovini narodnoosvobodilne borbe najtežji in slavni. Množični heroizem in nadčloveški napor borcev in njihovih komandantov v času, ko je trajala V. sovražnikova ofenziva v kanjonih Sutjeske, gorskih vrhovih Magliča, Vučeva, Volojka, Zelengore in drugih, bodo ostali kot veličastna epopeja v čast in ponos poznim rodovom, kako se je treba boriti in umirati za svobodo svojega ljudstva.

Bitka na Sutjeski bo ostala velika zmaga narodov Jugoslavije, z vsem tistim, kar nam je in kar nam bo še prinesla. Ko je tov. Tito govoril o dogodkih pred 15. leti, je med drugim dejal tudi to-le: »Sutjeska mora ohraniti svetel spomin vsem narodom Jugoslavije, ob katerem naj bodoči rodovi spoznavajo, kako je nastajala nova Jugoslavija.«

Pogoji, v katerih so se znašli borci NOB v V. sovražni ofenzivi in še posebno v veliki bitki na Sutjeski od 27. maja do 13. julija 1943 so razodevali junaštvo, tovarštvo in nesebičnost pri reševanju 4000 ranjenih in za tifusom obolelih tovarišev, ki so se skupaj z bojnimi enotami prebijali skozi dobro organizirane sovražne obročje. To, kar se je zdelo nedosegljivo, je presegalo vsa pričakovanja — človek je prekosil samega sebe.

Sutjeska je ozka, toda deroča planinska rečica, ki zlasti pomladi odnaša s seboj velike količine raztopljenega snega. V tem času se zdi človeku še bolj divja in neukročena. Dolga je komaj 40 km. Izvira še v Hercegovini in se blizu Foče izliva v Drino. Na vsej svoji dolžini je izdolblja globoko sutjesko, o kateri pravijo, da je med najlepšimi v Jugoslaviji. Vijugasto sotesko Sutjesko zapirajo vzdolž desnega brega obronki Volojka in Magliča. To sta dva gorska orjaka, ki segata v višino 2300 m. Njun zapadni, nižji in srednji višinski pas pokriva Peručica — edini pragozd v Evropi, ki so ga kljub težki prehodnosti partizanske edinice med V. ofenzivo večkrat prehodile.

Onkraj Sutjeske na levem bregu pa je Zelengora, ki je nekoliko nižja in bolj položna od Volojka in Magliča. Tam, kjer se dolina Sutjeske nekoliko razmakne, se nahajajo južnobosanske vasi: Grab, Suha, Tjentište, Čurevo in druge. V pravem pomenu besede poteka kanjon Sutjeska od vasi Grab in Suha do Tjentišta, to je prav na tisti dolžini, kjer se je glavnina NOV prebila iz poslednjega nemškega obroča in se preko Zelengore umaknila v vzhodno Bosno.

V. ofenziva, ki je sledila v februarju 1943 končani IV. ofenzivi in so jo nemški fašistični okupatorji imenovali »Operacija Schwarz«, je imela nalogo uničiti glavnino NOV z njenim vojaškim in političnim vodstvom. »Operacija Schwarz« je bila predvidena v Berlinu na zahtevo samega Hitlerja, za njeno uresničenje pa je bil odgovoren general von Lehr, komandant »Jugovzhoda« (Balkan). Neposredno vodstvo operacij je vodil general Liters, njemu pa je bil podrejen tudi precejšen del italijanskih vojaških sil in domačih izdajalcev.

Sovražnik je razpolagal skupno s približno 130.000 vojaki, preskrbljenimi z vsem potrebnim materialom, dodatno težko oborožitvijo in letalstvom. Vsa ta fašistična drhal, polna cinizma in krvoločnosti, je bila razdeljena v 12 divizij in nekaj posebnih skupin s točno določenimi nalogami.

Glavnina NOV, kjer je bil tudi vrhovni štab s tov. Titom in ostalim političnim vodstvom, je štela približno 20.000 za boj sposobnih borcev, ki so bili razdeljeni po 16 brigadah in sicer: I. n II. proletarska divizija, III. n VII. udarna divizija ter IV. vzhodnobosenska in I. majeriška brigada. Poleg že omenjenih vojaških sil pa je bilo na tem področju še 4000 ranjencev in več tisoč civilistov, ki so pobegnili pred sovražnikovim nasiljem med IV. in pa v začetku V. ofenzive.

Razmerje sil je bilo 6:1 v korist sovražnika.

Največjo skrb in težavo za narodnoosvobodilno vojsko v V. ofenzivi so predstavljali ranjenci in oboleli ljudje za tifusom ter nepregledna množica prebivalstva, ki je bežala pred okupatorji in pa seveda spoznanje, da se osvobojeno ozemlje, ki je v začetku obsegalo skoraj 4000 kvadratnih km, kljub srditim obrambnim in manevrskim bojem polagoma krči.

Naša glavna operativna grupa je v začetku V. ofenzive bila razporejena na področju naslednjih krajev: Ščepanj polje — Goranjsko — Šavnik — Djurdjevica — Tara — Kolečin — Šahovići — Plevljak — Čelebić, medtem ko je bil vrhovni štab pri Črnem jezeru pod Durmitorjem, centralne bolnice pa v bližini Čelebića in Ščepanj polja. Sovražnik je namestil za V. ofenzivo svoje sile v Sarajevu, Mostarju, Bileću, Nikšiću, Podgorici (današnji Titograd), Andrijevici, Beranah, Prijepolju, Goraždem in Višegradu.

V prvem delu boja se je nahajala I. proletarska divizija (I. srbska proletarska brigada, III. krajiška, sandjaška, VI. vzhodno bosenska in I. majeriška brigada) na položajih vzhodno od Djurdjevića med Brodarjevim in Bijelo poljem. Proti njej je nastopala 104. nemška lovška divizija in del bolgarske divizije. Jugovzhodno med Kolašinom in Mojkovcem na Sinjajevini je imela svoje položaje II. proletarska divizija (IV. črnogorska proletarska brigada, Dalmatinska in VII. krajiška brigada). Ta divizija je imela pred seboj del bolgarske divizije, I. nemško alpsko divizijo in italijansko divizijo (Venecija). Sektor Šavnik — Goransko do Danilov grada je branila III. udarna divizija pod vodstvom legendarnega junaka Save Kovačevića. To divizijo sta sestavljali I. dalmatinska in X. hercegovska brigada. Njej nasproti pa so bile razporejene: italijanska divizija »Messina in Tarra« ter I. polk SS divizije s še eno italijansko divizijo »Ferrara«. Na položaju X. hercegovske brigade, ki je prav tako pripadala III. udarni diviziji pa so se vrstili napadi VII. SS divizije »Prinz Eugen«, medtem ko je del te sovražne edinice ostal v rezervi v Gackem. X. hercegovska brigada se je borila na področju krajev Goransko — Čemerno.

Drinsko operativno grupo NOV so sestavljale naslednje enote: XXI. srbska proletarska brigada, nekaj delov VI. vzhodno bosenske in I. majeriške brigade (1—2 bataljona). Te enote so zavzele obrambne položaje severno od vasi Čelebić v smeri Foče, napadale pa so jih enote 369. nemške divizije.

VII. udarna divizija (VII. in VIII. udarna hrvatska brigada) je utrdila svoje položaje v smeri Plevlje je imela za protinapad italijansko divizijo »Taurinense«.

Poleg vsestranskega in strateškega obkoljevanja naših sil je nemški operativni štab izvedel še vrsto utrjevanj na območju Zelengore in Lelija tja do Kosora, Krekove in Papovega mesta, nad dolino Sutjeske med Suho, Tjentištem in Čurevom, kjer naj bi dokončno uničili našo narodnoosvobodilno vojsko.

Med Fočo in Kalinovikom je bila tu še sovražna 118. lov-ska divizija, ki pa je bila pri dokončnem prodoru naših sil v smeri Jahorine povsem razbita.

Celotna V. ofenziva je bila razdeljena v 3 faze: prva faza od 16. do 30. maja, ko so naše bojne enote v neprestanih bojih s sovražnimi operativnimi skupami odstopale in se zbirale na področju Durmitorja, Volujka in Maglića, vse do prihoda cele operativne grupe na Sutjesko; druga faza od 1. do 15. junija, ko je glavnina naših sil izvršila prodor na Sutjeski in s težkimi boji prodrla čez utrjeno Zelengoro do Bistrice (med Miljevino in Fočo); tretja in zadnja faza od 15. do 25. junija. Tu sem lahko uvrstimo hude boje od Bistrice do prehoda čez progo Sarajevo — Višegrad v smeri Romanije.

Najtežji in najbolj dramatični boji so divjali v dneh od 1. do 13. junija, ko se je pričel neposredni prodor sovražne fronte na levi obali Sutjeske med Suho in Tjentištem, v smeri Zelengore in preko nje do Bistrice. Prvi prodor fronte pri Tjentištu sta izvršili ob velikih lastnih izgubah I. proletarska brigada in III. krajiška brigada, ki sta v silnem naletu in v

ške bunkerje toča bomb. Borovno je padlo v nekaj minutah in le redkim Nemcem je uspelo v zmedenosti in strahu zbežati.

Naslednje dni so se nadaljevali ogorčeni boji na vseh sektorjih prodora. Od Suhe in Bara do Tjentišta in Kosora. Vrhovnemu štabu ni šlo v račun dejstvo, da Kosora ni mogoče zavzeti. Sovražni topovi na Kosoru so namreč gospodarili nad Tjentiškim poljem in če ti topovi ne bi utihnili, bi se morala glavnina naših sil umikati po čistini pod neposrednim topovskim ognjem. VI. bosenska in III. krajiška brigada sta ponovno napadli, vendar brez pravega uspeha. I. proletarska brigada je prepustila osvojeno Borovno majeriški brigadi, sama pa je prekoračila Sutjesko pri Suhi, kakor tudi Tjentiško polje in v ogorčenih bojih prišla po stezi čez Milinklade na Zelengoro. Takoj za njo je udarila II. proletarska brigada, ki je skupaj s I. brigado omogočila napredovanje enotam, ki so se pomikale pozneje po severni poti. Istočasno, ko je vrhovni štab prekoračil Sutjesko na poti na Zelengoro, so zaščitnice na Pivi (VII., VIII. in XVI. banjska brigada) pre-

Na naši sliki vidimo področje Sutjeske, kjer so bili pred 15 leti hudi boji. Puščice, ki kažejo v notranjost obroča, predstavljajo sovražne sile, močnejše poudarjene puščice pa glavnino naših sil po uspešnem prodoru iz sovražnega obroča

boju na nož zavzeli strahovito branjene nemške položaje na Krekovi, tja do Papovega mesta. Od najvažnejših položajev je ostala v nemških rokah samo še Kosora, ki je bila najbolj utrjena in s številnimi topovi branjena kota. Na tem področju je obležalo veliko hrabrih borcev. Brigade so druga za drugo jurišale, vendar brez uspeha. 5. junija ob zori se je začel napad na Borovno. III. bataljon I. proletarske brigade je napadel v raztegnjeni strelski vrsti, ne da bi se zmenil za rane in smrt. Mladinska četa fočanskih skojevcev je prodirala prva in se kljub velikim lastnim izgubam dokopala do vrha. Istočasno so prišli Nemcem za hrbet po skoraj nedostopnih stenah tudi drugi borci, nato pa se je vsula na nem-

koračile Pivo. Ob prehodu čez to deročo reko so imele te enote zelo velike izgube. Do kraja izmučeni borci so padali in umirali v trumah. Pozno ponoči dne 9. junija so prekoračile Sutjesko tudi banjske brigade. Sovražnik je medtem spet zasedel most v Suhi — edini varni prehod za naše edinice. Brigade so morale zato prebresti reko; ob tej priliki pa je utonilo v valovih 40 borcev VII. in VIII. brigade. Tisti del ranjencev, ki jih je vodila s seboj VII. divizija, je bil v glavnem rešen. Bila je to zadnja ura za prehod. Velik del XVI. brigade je zaostal. Nemci so zaprli ponovno vse prehode, zato so bili tisti, ki so že ostali na desnem bregu Sutjeske, izgubljeni. I., II. in VII. divizija so se prebile z velikimi izgu-

bami, vendar so za seboj pustile polomljene kose osnovnega nemškega obroča »Operacije Schwarz«. Zaostala je samo III. divizija z 1500 ranjenci, ki jo je vodil legendarni in proslavljeni komandant — heroj Sava Kovačević. Po prehodu čez Sutjesko še ni bilo opravljeno vse delo. Prebijati je bilo treba nove in nove položaje, ki so jih Nemci na hitro utrdili preko cele Zelengore vse do ceste Foča — Kalinovik.

Po vsem operativnem področju partizanskih brigad je gospodaril peklenški ogenj, ki so ga bruhal brezštevilni nemški topovi in cele eskadrile letal, ki so bile neprestano v zraku.

Zaostala III. divizija se je med 8. in 9. junijem povzpela na Vučevo, medtem ko je bila vsa glavnina naših sil že v osrčju Zelengore. Ko bi III. divizija ne imela 1500 ranjencev, bi se po vsej verjetnosti lahko še pomaknila preko Sutjeske za VII. divizijo, tako pa se ji je zaradi težkega bremena pot za glavnino za vselej zaprla. V položaju, v kakršnem je bila III. divizija, bi se prav gotovo vdala sleherna še tako moderno opremljena in izpopolnjena armada, toda borci — proletarci na kaj takega niso niti pomislili. Legendarni junak, komandant treh junaških brigad, Sava Kovačević, je ukazal, da se del najtežjih ranjencev poskrije v kanjonu Sušice onkraj Pive že pred prihodom na Vučevo, vse tiste, ki so lahko hodili ali jezdili, pa je vzel s seboj. Po kozjih stezah in drčah so brigade spravile ranjence čez Dragoš sedlo v skrivališče k Sutjeski in se pripravile na začetni juriš, t. j. na življenje in smrt, z namenom, da bi se z ranjenci vred prebile čez Sutjesko za glavnino naših sil, I., II. in VII. divizijo. Načrt je bil blazen, vendar v danem položaju najboljši, ker je bil trenutno sovražnik na tem področju najšibkejši. Kamorkoli bi se brigade v danih pogojih obrnile, bi bil položaj še težji.

V prvih večernih urah 11. junija so 3 bataljoni I. dalmatinske brigade in 1 bataljon V. črnogorske brigade neopaženo prodrli do Sutjeske z nalogo, da tam ustvarijo mostišče. Borci še niso zabredli v vodo, že so jih Nemci opazili in odprli na njih silovit peklenški ogenj z vseh gosto zasadenih položajev. Borci so kljub ognju prebredli deročo reko (utonilo je 38 borcev) in prodrli na Tjentiško polje s tako silo, da so v trenutku razpršili sovražne čete, ki so se zbirale na tem mestu in zajeli presenečeno četo s konji in vozili (200 konjev). Nemci so takoj začeli s protinapadom z velikih višin in to z zelo močnimi silami. Ko se je zmračilo, so bili partizanski bataljoni v peklenškem ognju skoraj docela uničeni. Ponoči in prihodnji dan se je iz teh bataljonov zbralo komaj toliko borcev, da bi lahko iz njih sestavili dva šibka bataljona, le-ti pa so se potem prebili na Zelengoro. Na tej poti je veliko borcev umrlo od izmučenosti, nekaj jih je padlo v sovražne roke, tako da je ostala od I. dalmatinske brigade le še peščica ljudi.

12. junija je štab III. divizije prestregel zadnji radiogram vrhovnega štaba, v katerem le-ta sporoča, naj se poizkuša divizija prebiti v manjših grupah proti gornjemu toku Neretve. Tega dne so Nemci začeli s protinapadom na desni breg Sutjeske. Komandantu Savi Kovačeviću je bilo takoj razumljivo in jasno, da I. dalmatinska brigada ni uspela postaviti mostišča. Zavedal se je težkega položaja, v katerem se je znašla njegova divizija, zato se je tudi pripravil na poslednji juriš proti nastopajočim fašistom. Ponoči od 12. na 13. junij je Sava Kovačević popeljal preko Sutjeske neovirano 4 bataljone V. črnogorske brigade in večino ranjencev. Sandjaška brigada je ostala na desnem bregu kot zaščitnica. Bilo je megleno in oblačno jutro, kot bi narava z žalostno in sluteno sivino hotela oviti kolone še živih, toda z dihom smrti zaznamovanih partizanov. Na Sutjeski je vladala tišina. Poti III. divizije so vodile med gnijočimi trupli borcev, ki so padli v prejšnjih dneh. Okrog njih so ležali mrtvi Nemci, pogosto brez obleke in sezuti. Vsepovsod so ležale razbite čelade, odvrženo orožje, tam so samevali raztrgani telečnjaki. Smrt in sovraštvo sta gospodarila na bojišču. Bataljoni so se premaknili že čisto pod vrhove Ozrena, ko je Sava Kovačević dejal svojim borcem: »Ste videli, proletarji, kako so naši Dalmatinci včeraj premikastili in zmleli Nemce, še danes jih ni nikjer«. Še nekaj desetih metrov so imeli bataljoni do vrha Ozrena in Bilenjaka, ko se je mir nenadoma prelomil v ognjenem gromu, kot bi se preklala zemlja. Zaregljalo je na

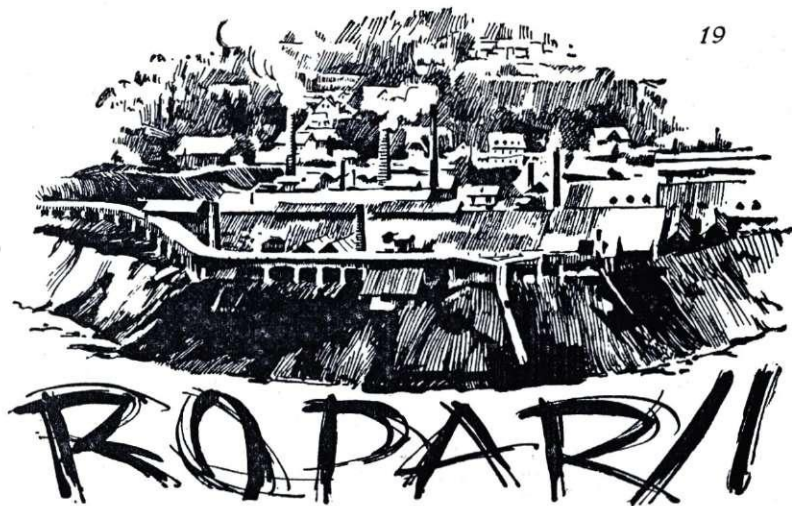
stotine strojnic, topovi so odprli nenasitna žrela in zabrnili so rezki rafali iz brzostrelk. Iz za odkritih in dobro zavarovanih položajev se je vsul svinčeni plaz, ki je dobesedno pometel predhodnice ter bataljonom zaprl prehod z neprebojno zaveso. Partizanski borci so padali v trumah, mitraljezci so kosili ranjence, toda zdaj ni bilo časa za umik, kajti bežati ali hiteti naprej, to je blo vseeno, oboje pa je pomenilo samo smrt. Sava Kovačević tudi v tem položaju ni priznal, da je njegova divizija poražena. Z močnim glasom, ki je prevpil grmenje topov, je pozval borce na juriš. V dolgih skokih se je pognal naprej proti bližnjemu sovražnemu bunkerju, kjer ga je 5 ali 6 metrov pred njim pokosil mitraljezki rafal. Poleg njega je padel njegov posinovljenec Dragan, 14-letni fant, ki ga je spremljal v vseh borbah. Umirali so Savini kurirji, sovražnik je pokosil cele desetine, toda bunker je bil zavzet. Tokrat borci niso hoteli misliti na nič drugega, kakor na svojega mrtvega komandanta — Savo. V peklenškem ognju pod zaščito strojnic so mu izkopali plitko jamo. Tega dne se je rešilo zelo malo borcev divizije. Poizkušali so z juriši v raznih smereh, toda sovražna premoč je bila prevelika. Šele ponoči je uspelo maloštevilnim četam in skupinam V. črnogorske brigade prodreti čez Zelengoro in rešiti kakšnih 500 ranjencev, kar ni bilo malo v primerjavi s preživeli borci. Hercegovski bataljon se je docela razbit v manjših skupinah prebil skozi pragozdove v Hercegovino. V celoti se je rešila komaj slaba tretjina skupnega števila ljudi, kolikor jih je prešlo preko Sutjeske.

V dneh predora je bila Sutjeska krvava. Njeni valovi so premetavali človeška trupla kot les ob povodnji in jih odlagali na bregove. Spomin na te dni bo z vso grozo in trpljenjem živel stoletja med našimi narodi. Nikoli ne bo pozabljen fašistični pokol na Sutjeski, prav tako tudi ne junaštvo partizanskih enot in še posebej III. divizije, ki se je žrtvovala, da bi rešila ranjence.

Sovražne operacije v V. ofenzivi so v celoti propadle, kajti naduti nemški junkerji niso računali s tako vztrajnostjo in jekleno voljo partizanov, ki so kljub nečloveškim naporom v večmesečnih neprekinjenih borbah trdno verovali v zmago ljudske revolucije.

Mladinska brigada na pohodu. Foto Dimitrov Pavel

*Nekaj,
kar vas bo zanimalo*

Od časov, ko so ljudje po božje častili vse naravne pojave in njihove izvore, pa da do danes, je znanost prehodila dolgo pot. Človeški um je v tisočletjih opravil velikansko delo. Vse, kar se nam danes zdi naravno, so primitivni ljudje pripisovali božji naklonjenosti ali pa božji jezi. Sodobna znanost odklanja vsako mišljenje o nadnaravnih silah. Zaradi tega je bila dolga stoletja v mučnih sponah. Verski voditelji so vedeli, da izobraženci ne bodo verjeti njihovim »resnicam«. Le suženj, ki veruje v posmrtno življenje, je poslušen. Ve, da bo za vse krivice na zemlji poplačan v onostranstvu.

Prvo pozornost je ljudem vzbudilo Sonce. Spoznali so dobrodejno moč njegovih toplih žarkov. Zato je razumljivo, da so vsako jesen zaskrbljeni opazovali skrajševanje dneva ter pojevanje sončne moči. Čas, ko se je dan pričel daljšati, jim je postal pravi praznik. Bog se je ponovno rodil. Se danes praznujejo kristjani božič v spomin na staro verovanje v času zimskega solsticija.

Preprosta ljudstva so bila po svojih učiteljih prepričana, da se njihov svet nahaja v središču vesolja. Kako bi tudi moglo biti drugače! Zemlja, ki nosi po božji podobi ustvarjena bitja, ne more biti nepomemben prašek v prostoru. Sonce, luna in zvezde krožijo okrog nje zato, da razsvetlujejo krono stvarstva - človeka. Kdor je mislil drugače, je bil kaznovan. Tako je inkvizicija leta 1600 sežgala na grmadi italijanskega filozofa Giordana Bruna. Giordano Bruno je veroval v Kopernikov nauk in je trdil, da so tudi na drugih nebesnih telesih ljudem podobna bitja.

Čeprav mu je grozila inkvizicija, je tudi Galileo Galilei zavrgel geocentrični sistem (geos — zemlja) in je dejal, da je sonce središče vesolja. Svoj heliocentrični (helios — sonce) nazor je moral preklicati in je leta 1642 umrl v pregnanstvu.

Revolucijo v zvezdoslovju je povzročil Anglež Isaak Newton (1643—1727). Raziskoval je medsebojno privlačnost teles. Določil je odnos med silo in maso ter

Fric Rouard se je res postaral. Prezgodaj postaral in tega je bil v marsičem kriv človek, ki ga je ta trenutek hinavsko nazival s prijateljem, dasi je dobro vedel, kako zelo ga Fric sovraži.

»Tudi vi ste se, Herr Generaldirektor,« je rekel in nehote s posmehom dejal: »Najbrž so vas postarali zadnji dogodki...«

Fric Rouard je namreč videl generalnega direktorja Kranjske industrijske družbe, kako se je pred dnevi razburil, ko je izbruhnila stavka v javorniških obratih. Takoj ko so ga o tem obvestili, je sam pritekel k Rouardu. Roke so se mu tresle od jeze.

»Takoj se pripravite, Rouard! Potrebujem vas kot tolmača... Svinje bomo takoj ukrotili,« je rekel in mislil javorniške delavce, ki so ustavili tovarne.

Rouard je pospravil papirje in odšel z generalnim direktorjem. Pred upravnim poslopjem ju je čakala kočija in odpeljala sta se proti Javorniku. Čeprav je Luckmann vso pot molčal, ni mogel prikriti divje razburjenosti. Gube na obrazu so se mu mrščile in roke so se mu neprestano stiskale v pesti. Njegove ustnice so postale le tenka posinjela gubasta zareza. Fric je samo čakal, kdaj se bodo špranjasto odprle in siknile:

— Jim že pokažem, kaj se pravi štrajkati...

Take stavke, kakor je takrat izbruhnila na Javorniku, so redke. Izbruhnjejo šele tedaj, ko je delavstvo sito izkoriščanja in krivic do grla.

Pozimi, leta 1903/04, so zaradi tesnega prostora na Savi, kjer so se širili novi obrati, premestili valjarne na Javornik. Februarja so začeli obratovati in podjetje je valjavcem znižalo mezde, da bi z delavskim denarjem pokrilo stroške, ki jih je imelo s premestitvijo obratov. Delavci, ki so jim že vsa leta trgali mezde, novega znižanja niso mogli utrpeli. Pritožili so se pri obratovodju inženirju Raiskemu, a ta jih je suho in kratko zavrnil:

»Več delajte in bolje, pa boste več zaslužili!«

Delavci so se zagrizli v delo. Verjeli so inženirjevim besedam. Proizvodnja v marcu je vidno naraščala in tudi kakovost izdelkov se je izboljšala. Zaslužek pa je ostal tak, kakršen je bil februarja.

Šli so k obratovodju in ga spomnili njegove obljube. Inženir Raiski pa je samo skomignil z rameni.

»Ne morem pomagati,« je rekel.

»Obljubili ste, da bomo zaslužili več, če bomo napravili več,« si je drznil reči neki delavec.

»Obljubil? Obljubil? Jaz nisem ničesar obljubil,« se je izmikal inženir Raiski.

»Ste!« se je oglasilo več delavcev.

je postavil temelje nebesni mehaniki. Njegovi gravitacijski zakoni so še danes preprostim ljudem nerazumljivi. Res je težko verjeti, da so na nasprotni strani zemeljske oble ljudje obrnjeni z glavami navzdol. Kdor ne pozna gravitacije, še vedno misli, da kaj takega ni mogoče. Vedeti moramo, da sta pojma »zgoraj« in »spodaj« relativna. V vesolju nista poznana. Telesa težijo le tja, kamor jih privlačuje druga masa. Ker je zemlja sorazmerno precej velika, nas vleče nase, kakor magnet železne opilke. Privlačno silo zelo dobro občutimo in ji pravimo teža.

Bitje, ki bi iz Zemlje prišlo na Luno, bi se počutilo precej lažje. Zakaj? Luna je precej manjša od Zemlje in zato z manjšo silo privlačuje telesa. Na nje je privlačnost okrog šestkrat manjša kakor na Zemlji. Nasprotno je na Soncu vsak predmet kar osemindvajsetkrat težji. Našemu planetu je še najbolj podobna Venera.

Sorazmerno velika zemeljska privlačnost še vedno preprečuje vsemirske plete. Ali so sploh mogoči? V vsak kilogram mase, ki naj bi zapustil zemeljsko površino, bi morali vložiti kar 14900 kalorij. Zato poznana goriva ne bi mogla nositi niti sama sebe in seveda tudi ne raketo. Mogoče bomo uspeli z večstopenskimi raketami. Vsekakor je potrebno novo, boljše gorivo.

Če bi sunili z Zemlje predmet z dovolj veliko začetno hitrostjo, bi jo zapustil. Potrebna ubežna hitrost je precejšnja, saj znaša 11,2 km/sek. Večstopenjske rakete, ki so nosile prve umetne satelite, so se s hitrostjo 8 km/sek. precej približale potrebni hitrosti. Zato lahko z optimizmom zremo v prihodnost.

Na luni je ubežna hitrost manjša (2,38 kilometrov v sekundi), na Soncu pa večja (615 km/sek.) S planeta s premerom 3600 m bi se zaradi majhne privlačnosti človek lahko odgnal z lastno silo. Na vse to bodo morali misliti naši »srečni« znanstveniki.

V prihodnosti se bodo zemljani na ostalih nebesnih telesih verjetno srečali z drugimi bitji. Toda, kakšna bodo ta bitja? Ali se bodo uresničile zgodbe Jonathana Swifta? Bodo velikani, ali pritlikavci? Tega ne ve nihče. Trdimo lahko samo to, da so tudi drugje še živa bitja. Zemlja med milijardami nebesnih teles ne more biti nobena izjema.

Povečajmo človeku vse dimenzije na 10-kratno vrednost. Očitno je, da bo imel tisočkrat večjo maso in težo. Pri tem bodo imele njegove kosti le stokrat večji prerez. Vsak kvadratni centimeter njegove nosilne konstrukcije bo desetkratno obremenjen. Na zemlji bi bil tak orjak sila okoren. Zrušil bi se zaradi lastne teže. Velikan bi lahko živel samo na planetu z manjšo privlačnostjo. Nasprotno lahko pričakujemo na večjih planetih le pritlikavce. Tam se zaradi velike gravitacije večja bitja sploh niso mogla razviti.

Zdi se, da znanost čakajo še velike naloge. Ko bodo te naloge rešene, bodo tudi naše vrstice že obledele.

Soklič Jakob

»In če sem?« je zopet zmajal z rameni inženir Raiski. Kaj morem zato? Pojdite h gospodu tehničnemu ravnatelju. Morda vam on pomore?«

Tehnični ravnatelj Trappen je bil trepet vseh uslužbencev. Bal se ga je tudi Raiski. Zato je mislil, da se ga boje tudi delavci in da si ne bodo upali predenj. Toda delavci niso odnehali.

»Potem obvestite gospoda ravnatelja o naših zahtevah,« so zahtevali.

»Mi niti na misel ne pride!« je rekel inženir Raiski. Delavska trmoglavost ga je že jezila.

»Potem ga bomo obvestili sami,« je reklo več delavcev hkrati. Obratovodja valjarn, inženir Raiski, se je zviška zasmejal.

»Če si drznete, le!« je rekel, se obrnil in šel v pisarno.

Inženir Raiski je mislil, da bo ostalo vse samo pri besedah. Varal se je. Delavci so res obvestili tehničnega ravnatelja. Delegacija je šla k njemu. Ni jih zapodil, kakor je bil Rajski menil v primeru, če bi se delavci res upali pred Trappna. V njegovo največje začudenje je tehnični direktor Avgust Trappen prišel sredi aprila na Javornik in zahteval od njega, naj skliče delavce na pogajanja.

»Kaj bi radi?« je ravnatelj Avgust Trappen vprašal delavce.

Valjavci, ki so prišli po prestavitvi valjarn na Javornik s Save, so povedali, da so na Savi bolje zaslužili. Ko so februarja začele valjarne obratovati, pa jim je gospod obratovodje brez pojasnila znižal mezde za celo tretjino... Povedali so mu vse.

Tehnični direktor Avgust Trappen je pritožbe z zanimanjem poslušal. Ko so delavci potožili krivico, se je obrnil k inženirju Raiskemu in rekel:

»In jaz o vsem tem nisem ničesar vedel, Herr Raiski! Zakaj me niste obvestili?«

Delavci, ki so znali nemško, so prevajali Trappnove besede tistim, ki nemško niso znali. Zadovoljstvo je zasijalo na delavskih obrazih in čulo se je odobravajoče mrmranje:

»Da! Trappen je duša!«

»Trappen je dober, čeprav vpije!«

»Trappen ni slab, čeprav priganja!«

»Poglej Raiskega, kako se trese pred njim!«

»Še v hlače se bo!«

»Da, da! Gospodje niso slabi, le obratovodje so svinje!«

Tako so mrmrajoče govorili delavci. Raiski pa je molčal. Ni si upal oporekati tehničnemu direktorju, dasi je januarja prav od njega in generalnega direktorja Luckmanna dobil ukaz, naj zniža valjavcem mezde za tretjino.

Ali je tehnični ravnatelj Avgust Trappen na to že pozabil?

In zdaj mislijo delavci, da jim je on — Raiski znižal mezde na lastno pest!

Ko so se delavci razšli, hvaleč tehničnega ravnatelja Trappna, ker jim je rekel, naj uredijo to zadevo sami in obratovodstvo s pogajanjem, je ta stopil pred poparjenim Raiskim v obratovodno pisarno in dejal:

»Pogajajte se z njimi, a ne popustite! Proizvodnja se ne sme znižati! Prepričajte jih, kakor veste in znate! Recite na primer, da so se podražile surovine in da delamo v izgubo. Niti krajcarja nikomur več!«

Trappen je šel, Raiski pa je po službi odšel gostilno in se proti svoji navadi napil. Tam je našel Frica Rouarda in ko je bil pijan, mu je potožil svojo nesrečo.

»Kako naj se pogajam z njimi, ko jim ne smem ničesar dati,« je tožil.

»Me nič ne briga, gospod inženir!« je rekel Fric, ki je bil tudi pijan. »Pijte!«

Raiski je res pil in pil je tudi prihodnje dni. Delavcev ni mogel preliščiti, dasi je govoril, kako drago je staro železo in kako se je zaradi tega podražilo obratovanje martinarne. Nič ni pomagalo. Delavci so bili iz dneva v dan bolj nestrpni. Njihovi predstavniki so se zaman pogajali z Raiskim. S pogajanjem so se vselej vračali praznih rok in delavci jim niso več zaupali. Mislili so, da jih je Raiski pridobil zase, ko so ponavljali njegove besede. A jih ni. To so se prepričali, ko so se udeležili pogajanj tudi nekateri drugi, ki niso bili v delegaciji. Raiskega je to razjezilo in je zapodil nekega delavca s pogajanjem.

»Ušivec!« mu je rekel in ga obkladal še z drugimi psokami.

Delavce je to pogrelo. Zapustili so pogajanja in tovarno ter šli v bližnjo gostilno h »Koniču«. Tam so sklenili, da začno stavkati.

Novica o stavki se je naglo razširila po vsej jeseniški dolini. Ko je generalni direktor Luckmann pridrvel k Fricu, da bi mu bil za tolmača, je zgedel, kakor da ga bo zadelo pravkar božje. Fric ni vedel, da je Luckmann razen nepričakovane novice o stavki razjezil tudi tehnični direktor Avgust Trappen. Luckmann ga je nagovarjal, naj bi se Trappen peljal takoj na Javornik in rešil položaj. Ta pa ni hotel in zato se je s tolmačem Fricom Rouardom odpeljal sam. Mislil je, da bo s svojo avtoriteto, ki je pri ljudeh vzbujala strah, zrušil s prvim zamahom delavski odpor.

Ko je kočijaž ustavil pred javorniškimi plavžem, pred katerim je bila množica delavcev, je Luckmann še s kočije zavpil nad njimi po slovensko. Od razburjenosti je pozabil, da ima tolmača s seboj, ki naj bi prevajal njegove nemške besede na ta barbarski jezik.

»Kdo vas je nahujskal, da ste ustavili stroje?« je kričal.

Odgovoril mu je stoglavi molk.

»Govorite vendar, kar vas vprašam! Zakaj ste začeli štrajkati?!« Tedaj so se iz množice vsuli glasovi:

»Slabo živimo...«

»Krivica se nam godi...«

»Kakšna krivica neki?« je zavpil generalni direktor Luckmann.

»Odtrgali so nam od zaslužka...«

»Že prej nismo mogli živeti...«

»Zahtevamo pravičnost!«

V Luckmannu je zavrelo. Fric je opazil, da so mu nabrekli žile. Zarjul je s svojim baritonom:

»Jaz vam pokažem pravičnost!« je kričal in zmerjal. »Gospodili bi se radi, coklarji! Mesa se vam hoče in gosposkih čevljev!«

»Samo pravičen zaslužek, da bomo lahko živeli!« so vzklikali pretrgali Luckmannovo zmerjanje.

»Pravičen zaslužek!« je kričal Luckmann, zdaj že hripavo in zariplo. »Še ta, ki ga imate, je prepravičen za vas!«

»Z njim ne moremo živeti...«

»Niti v praznikih si ne moremo privoščiti mesa...«

»Ne dobre obleke...«

»Ne trpežnih čevljev...«

Vzkliki iz množice so zasipali Luckmanna in ti vzkliki so ga še bolj raztogotili.

»Jaz vam bom dal zaslužek!« je kričal. »Če ne morete živeti s tem, kar imate, jejte sok in nosite coklje, gospoda!«

Množica je užaljeno vzklopela. Iz nje se je iztrgal vzklik:

»Ali ste slišali, ljudje! Gospod se posmehuje naši bedi!«

Nastala je tišina, ki jo je presekala Luckmannov glas:

»Kdo je to rekel? Poznal bi rad tega junaka!«

Množica je molčala.

»Ne znate govoriti, kaj? Povejte mi junaka. Nagradil ga bom! Nagradil kakor vas, če se pri priči ne vrnete na delo!«

Množica se ni zganila.

»Ste razumeli, kar sem rekel. Vrnite se pri priči na delo!« je ukazovalno zakričal.

Pepe Goflja ima besedo

Tokrat pa svoj »Srečno!« pošiljam iz krajev ob veliki luži, kamor sem šel na dopust. Napoln kuhan sem že, ko je taka šentana vročina, da še »dalmatince« nič več ne pomaga. Radenska je pa itak skoro dražja kot vino, da jo pijejo lahko le inozemci.

Ja, naj ne pozabim povedati, kako našemljen sem prišel z mrzle Gorenjske na morje. V zimskem suknjiču, kajpak, pa v plašču in z marelo! Skoda, da se nisem slikal za »Pavliho«. Pa sem kaj hitro skril tisti »inventar«, ko sem zagledal rjava teleščka, ki so se kot martinčki polegali po obali. Toda ne daj vrag, da bi preveč poškilil proti kakemu teleščku! Takrat bi takoj obžaloval, da sem vzel marelo s seboj, kajti žena je le žena, zlasti še, če gre s teboj vred na dopust. Takrat je dvakrat žena.

V letoviščih našega podjetja je pa že tako lušno, da nisem kdovekaj našel za svojo pisarijo. V Biogradu je taka hrana, da se bo Franca Raglja tako zredila, da bom ta dopust verjetno obžaloval vse leto. Pa naj se le redi, meni je pa tako prijalo, da se bom doma komaj uživel v staro menzo.

Kaj imate pa doma novega, ne vem prav dosti. Le to so mi pripovedovali, da je v glavni pisarni vse navskriž razrito, da je joj. Tako je prav. Dober gospodar se že poleti pripravlja za zimo. (Ti hudik ti, kar stisnilo me je, ker sem se pri tem na drva in premog spomnil! Sam zlomek me varuj, da bi se kaj takega ne posvetilo tudi Franci, sicer jo bova s prvim parnikom ucvrla nazaj domov »šparat«). No, pa še to sem slišal, da zaljubljenim parčkom ni treba več hoditi na »linijo« pod gozdom, temveč se lahko sprehajajo po popolni temi kar po cesti od kolodvora po kostanjevem drevoredu. To je še dobro, da je postaja Ljudske milice v istem »drevoredu«!

In še to sem zvedel, da je dež pognal gradnjo stopnic že kar v nadstropje. To se pa lepo sliši.

Takole samotarim sedaj ob toplem morju in počivam. Torbo, kamor devljam šaro za časopise, sem k sreči pozabil doma, zato je tole pismo prav počitniško. Dopust je pač dopust in jaz ga tolmačim do konca dosledno.

Pa »Srečno« do prihodnjic!

Pepe Goflja l. r.

GLASBENA ŠOLA NA JESENICAH VZGAJA 250 MLADIH GLASBENIKOV

Že enajsto šolsko leto deluje na Jesenicah Drž. glasbena šola. Delovati je pričela s 50 gojenci, katerih število pa iz leta v leto narašča, tako da je obiskovalo šolo v tekočem šolskem letu nad 250 gojencev. Poleg velikega kvalitetnega napredka je zabeležila jeseniška glasbena šola letos tudi rekordno število nastopov. Dvaindvajsetkrat so nastopili gojenci glasbene šole na interni, javni produkciji in na drugih prireditvah. Poleg internih in javnih produkcij so nastopili v okviru Mladinskega festivala, v počastitev Dneva žena, na Prešernovi proslavi, na proslavi Dneva krvodajalcev, v okviru Tedna kulturnih prireditev DPD Svoboda Jesenice, pa tudi v jeseniški bolnišnici in v okrevališču Gozd-Martuljk. Na vsakem nastopu je nastopilo povprečno 20 do 30 gojencev, na vseh nastopih pa je bilo izvajanih nad 250 glasbenih del. Nastopili so solisti-instrumentalisti, solisti-vokalisti, razni komorni sestavi, godalni orkester, pionirski pevski zbor ter pionirski zbor gimnazije ob spremljavi godalnega orkestra glasbene šole.

Krona vseh nastopov v letošnjem letu je bila zaključena javna produkcija v Mestnem gledališču. Spored je bil bogat, pa tudi dobro izveden. Preveč bi bilo navajati posamezne skladbe in izvajalce. Ne moremo pa mimo Mozartovega koncerta v A-duru za klavir in orkester, kjer je nastopala kot pianistka-solistka Vanja Terseglavova. Prav tako je zelo ugaljal simfonični intermezzo iz opere »Cavaleria rusticana«. Izstopali so tudi že poznani solisti Peternel, Mihelčič, Dolinar kot violinisti ter Klečeva kot pianistka.

Delovanje jeseniške glasbene šole je najlepše orisala zaključna javna produkcija in ji tudi dala pečat kvalitetne ravni.

Tolike uspehe pa šola dosega kljub temu, da ima še vedno večino honorarnega kadra in kljub temu, da je še vedno v istih prostorih, kjer je bila pred 11 leti. Prostori, ki so bili prirejeni v poslopju gimnazije za 50 do 100 gojencev, za sedanje število sploh ne odgovarjajo, vendar šola kljub temu dosega zavidanja vredne uspehe, saj je dala že vrsto glasbenikov, ki danes marsikje Jesenice častno zastopajo. V letošnjem šolskem letu pa je delovanje jeseniške Glasbene šole izboljšano tudi v vzgajanju mladih godbenikov za naše godbe na pihala. Pri glasbeni šoli je bil odprt nov oddelek za pihalce, ki vzgaja mlade godbenike, člane jeseniške in drugih godb na pihala. S tem skrbi šola v dovoljni meri za dotok potrebnega kadra našim Svobodam in prosvetnim društvom. S prihodnjim šolskim letom je predvidena otvoritev oddelka za zborovodje in dirigente. Če to uspe, potem bo jeseniška glasbena šola ena prvih, ki ne vzgaja kadra le za nadaljnji študij in glasbenike v privatne namene, marveč jih vzgaja za dvig glasbene dejavnosti v okviru naših Svobod in kulturno prosvetnih društev. Učni uspehi, inspekcijska poročila in številni nastopi dajejo jeseniški Glasbeni šoli in s tem vsemu predavateljskemu kadru, z ravnateljem tov. Radom Klečem na čelu, polno priznanje. Želimo le, da bi bila šola tudi v bodoče deležna potrebne moralne in materialne podpore, da bi z delom nadaljevala po začrtani poti in prej ali slej svoj naslov »Nižja glasbena šola« preimenovala v »Srednja glasbena šola«.

Posnetek
z javne produkcije
državne glasbene šole
na Jesenicah
Foto: Torkar

ŠPORT

ŠPORTNA REVIIJA OB OBČINSKEM PRAZNIKU NA JESENICAH

Kot povsod, si tudi Jeseničani po svoje prizadevamo, da čim lepše proslavimo svoj občinski praznik. Vse organizacije, od pionirjev do tabornikov, od SZDL do ZB skušajo po svoje prispevati k temu, da bo ta dan res svečano praznovan.

Da bo vse čim bolj pestro, bodo tudi jeseniški športniki - železarji organizirali vrsto kvalitetnih športnih prireditev. Tako bodo v okviru občinskega praznika **1. letne športne igre Železarne Jesenice** od 1. 7. do 3. 8. 1958 pod pokroviteljstvom sindikata jeseniške železarne. To bo prava parada najrazličnejših športov, ob katerih bodo lahko uživali vsi športni sladokusci na Jesenicah. Prav gotovo mnoge zanima, kaj vse bo v teh dneh na sporedu na športnih poljanah in v dvoranah.

Jeseniški odbojkarji bodo priredili tradicionalni odbojkarški turnir za pokal mesta Jesenic, na katerem bodo poleg domače vrste nastopili še odbojkarji ŠD Fužinar iz Raven, ŠD Prešeren iz Radovljice in TVD Partizan iz Kroke. Doslej so pokal osvojili dvakrat Radovljčani in dvakrat Jeseničani. Kolikor Jeseničanom letos uspe zmagati na tem turnirju, prejmejo pokal v trajno last. Prav gotovo bodo imeli najmočnejšega nasprotnika v odlični ekipi Fužinarja iz Raven, ki je lansko leto tekmovala v zvezni odbojkarški ligi.

Tudi nogometaši so pripravili pester spored. Na sporedu bo nogometna tekma med ekipama obratov z Jesenic in Javornika. Igrali bodo nekdanji, sedaj neaktivni igralci. V nedeljo, 3. 8. popoldne, bo predtekma mladinskih moštev Jesenic in Proletarca iz Zagorja, za njo pa tekma prvih moštev Jesenic in Proletarca.

Kegljači, ki so letos na državnem prevnstvu dosegli lepe rezultate, so povabili v goste letošnjega državnega prvaka Grmošičico iz Zagreba. Srečanje bo v nedeljo, 27. 7. 1958. V soboto in nedeljo, 2. in 3. 8. 1958 pa bo na štiristeznem igrišču na Jesenicah prvenstvo Gorenjske za moštva in posameznike. Nastopilo bo sedem moštev: Triglav Kranj, Tržič, Radovljica, Bled, Kranjska gora, Gradis Jesenice in Jesenice. Konkurenca bo spričo odličnih Triglavanov gotovo prinesla lepe rezultate in zagrizene borbe za najboljša mesta. Kranjčani so sicer favoriti, toda zakaj ne bi domači enkrat presenetili!?

Tudi strelci ne bodo počivali. 1. avgusta bo dvoboj med jeseniškimi in javorniškimi obrati v streljanju z zračno puško; 3. avgusta se bodo najboljši jeseniški strelci pomerili s tekmovalci iz Litostroja, prav tako z zračno puško.

Šahisti bodo za občinski praznik prijetno prese-netili. Priredili bodo **I. METALURŠKO-RUDARSKO PRVENSTVO** posameznikov Slovenije s 36 tekmovalci iz vseh železarskih in rudarskih centrov Slovenije.

Jeseniške košarkarice, ki so trenutno na čelu republiške košarkarske lige, so povabile na dvoboj ekipo zvezne košarkarske lige, Lokomotivo iz Zagreba. Srečanje bo 26. 7. 1958 ob 20. uri na igrišču pod Mežakljo. Kolikor ne pridejo Zagrebčanke, bodo povabili mariborski Branik, oziroma ljubljansko Olimpijo, ki sta prav tako članici I. zvezne lige. Zmaga proti kateremukoli nasprotniku bi bil velik uspeh in še močnejša afirmacija jeseniške košarke. Igralci namiznega tenisa bodo nastopili proti solidni ekipi VOEST-a iz Linza.

Tudi prijatelji atletike bodo imeli kaj videti. V četrtek, 31. 7. bo tek okoli Jesenic. V nedeljo dopoldne pa bo atletski dvoboj moških in ženskih vrst med Jesenicami in Kranjem. V nedeljo popoldne bodo med odmorom nogometne tekme štartali tekmovalci v hitri hoji na 10 km. To bo najbolj množična prireditev, saj bodo nastopili tekmovalci vseh obratov naše železarne. Prepričani smo, da bo taka prireditev vsestransko uspela in tako prispevala k še večji popularizaciji športa med našim delavstvom.

ŠB.

Na letnih športnih igrah bodo nastopale
tudi spomladanske prvakinje v košarki —
članice ŠD Jesenice

DIPLOMIRALI SO

Spričo potreb po novih strokovnih kadrih, štipendira naše podjetje vsako leto večje število štipendistov, o tem smo tudi večkrat pisali v našem listu.

Letos so diplomirali naslednji naši štipendisti:

1. Lenardič Sonja — na fakulteti za kemijo v Ljubljani
2. Polak Franc — na gradbeni fakulteti v Ljubljani

SREDNJA TEHNIŠKA ŠOLA V LJUBLJANI

Metalurški oddelek:

1. Bartelj Božidar
2. Cerar Vinko
3. Gašperin Jože
4. Majetič Jože
5. Mejač Florjan
6. Potokar Franc

Strojni oddelek:

1. Zorko Jože
2. Berce Rudi

Elektro tehniški oddelek:

1. Sekloča Peter
2. Vengar Edvard

Oddelek za kemijo:

1. Kejžar Rajko

EKONOMSKA SREDNJA ŠOLA

1. Zupan Mirko
2. Copic Danica
3. Langus Anton
4. Šterk Franc

48 absolventov Mojstrske šole na Jesenicah

K diplomi navedenim tovarišem in tovarišicam iskreno in toplo čestitamo. Želimo jim uspešnega dela za dobro naše socialistične skupnosti in podjetja.

Kolektiv Železarne Jesenice

POPRAVEK

V 6. številki Železarja se nam je na strani 174 vrnila neljuba tiskovna pomota, tako da je tiskarski škrat zamenjal letnico izdelave ferro mangana pri članku »Odkritje starega plavža KID na Savi«. Ferromangan so začeli na Javorniku izdelovati 1872 in ne 1873, kot je bilo pomotoma napisano.

Na strani 172 smo objavili sliko s partizanskega pohoda pionirjev na Pristavi. Sliko je izdelal tov. Jože Krčelj in ne Lojze Krčelj.

SINDIKALNEMU ODBORU PROMETNEGA ODDELKA

Podpisani Zupan Ludvik, se iskreno zahvaljujem sindikalni podružnici Železarne Jesenice in prav posebno še sindikalnemu odboru prometnega oddelka, ker sta mi omogočila, da sem preživel 12 lepih dni ob našem morju v Opatiji.

Zupan Ludvik — prometni oddelek

PREKLIC

Podpisana Toplom Tončka preklicujem in obžalujem žaljive besede, ki sem jih izrekla Horvat Jožici iz podjetja Izolirka, ter se ji zahvaljujem, da je odstopila od tožbe.

**Toplom Tončka, Jesenice
Kurilniška cesta 16.**

ZAHVALA

Ob težki in nepričakovani izgubi našega dragega in ljubljene sina in brata

JANEZA MRAKA

smo dolžni, da se iskreno zahvalimo požrtvovalnim reševalcem, ki so storili vse, da bi ga ohranili pri življenju.

Prav posebno se zahvaljujemo tov. prof. Mlačniku, ki je prvi poizkušal rešiti dragega Janeza v usodnem trenutku. Iskrena zahvala tudi poveljniku PIGO Železarne Jesenice tov. Novaku Gregorju, ki je požrtvovalno vodil reševalno akcijo več kot teden dni podnevi in ponoči, kakor ostalim gasilcem - reševalcem, ki niso štedili s trdom in naporom. Ob tej priliki se zahvaljujemo tudi reševalni ekipi potapljačev poklicne gasilske čete iz Ljubljane, dalje reševalcu iz Kamne Gorice in končno iskrena hvala tudi tov. Preglju Tonetu, ribiču iz Bleda, za uspešno rešitev.

Svojo iskreno zahvalo dolgujemo tudi tov. Bernardu z Jesenic, direktorju HC Moste, tov. Pšenici Francu in tov. Avseniku. Zahvaljujemo se Mestni prostovoljni gasilski četi Jesenice in njenemu poveljniku, tov. Hafnerju, za vsestransko skrb in požrtvovalnost. V dnevih težke izgube sta nam nudila pomoč tudi tov. Slavko Ferčej in Ludvik Nemec, prav tako tudi sosedje. — Iskrena jim hvala! Naša zahvala naj velja tudi darovalcem številnih vencev in lepega cvetja, dalje pevcem in godbi DPD Svoboda Javornik. Zahvaljujemo se tudi ravnateljstvu in profesorskemu zboru Gimnazije Jesenice, tov. prof. Kodričevi, ki se je z nepozabnimi besedami lepo poslovila ob odprtem grobu od dragega Janeza, za kar se ji še prav posebno zahvaljujemo, prav tako tudi prijateljem in znancem, ki so v dnevih težke izgube sočustvovali z nami, nam izrekli sožalje in ga spremili na njegovi poslednji poti v prerani grob.

**Zalujoči oče Jakob, mama Marija, sestra Betka
in družina Primožič**

Zelezar — Glasilo delovnega kolektiva Železarne Jesenice. Julij št. 7. Leto VII. Izdaja tovarniški odbor sindikalne podružnice ŽJ. Odgovorni urednik Vovk Živan, Industrijska cesta 6. Ureja uredniški odbor: Dolinar Andrej, Pintar Anton, Saksida Ivan, Budja Milan, Varl Jože, Treven Franc, ing. Marolt Milan, Noč Miro, ing. Sešek Pavle, Tori Ljubo, Zagar Edo, Stare Marjan. Naslov uredništva: Uredništvo »Železarja«, Tehniški muzej Železarne Jesenice, telefon 271. Dopise in fotografije pošljite na naslov uredništva do vsakega 10. v mesecu. Rokopisi se ne vračajo. Tiskala tiskarna »Gorenjski tisk« v Kranju. Klišeje izdelala klišarna »Gorenjskega tiska« v Kranju. — Naslovna in zadnja stran ovitka sta delo akademskega slikarja J. Torkarja. Fotografijo na naslovni strani je izdelal Slavko Smolej.

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]